

การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสา
ประจำหมู่บ้านในจังหวัดบึงกาฬ

นางสาวปิยวรรณ เข็มจันทร์

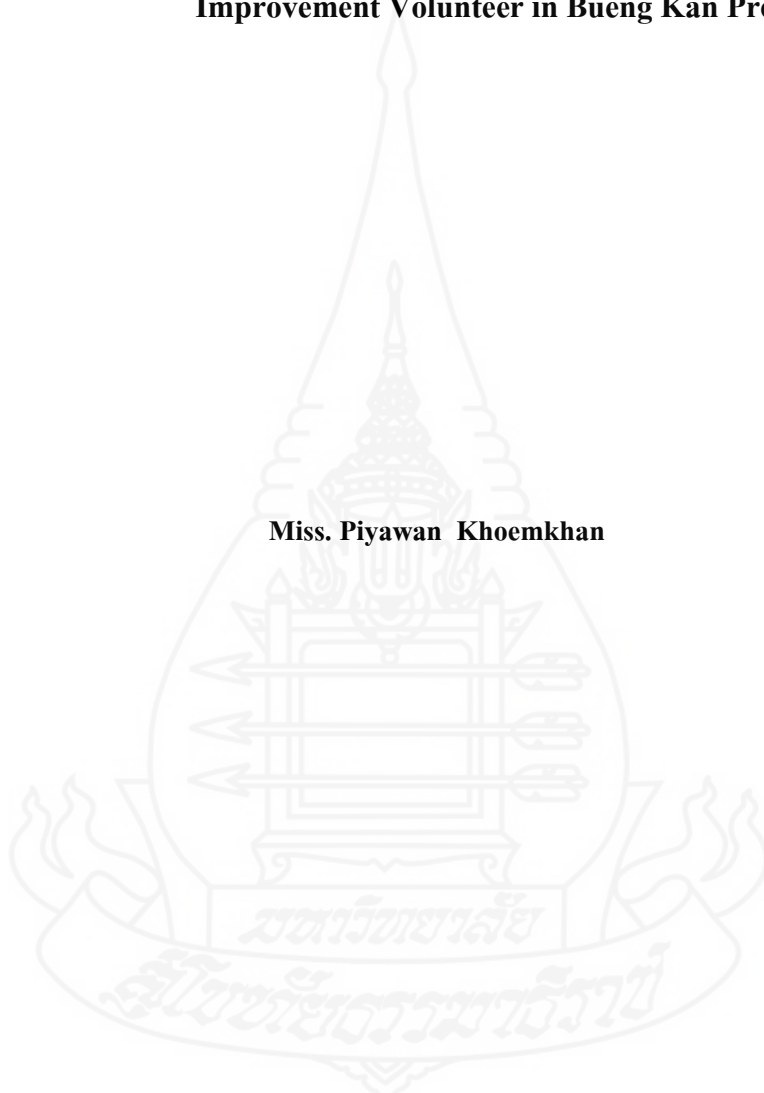


วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2560

**Operation of Extension in Land Development Technology by Sub-District Soil
Improvement Volunteer in Bueng Kan Province**

Miss. Piyawan Khoemkhan



A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Extension and Development
School of Agriculture and Cooperatives
Sukhothai Thammathirat Open University

2017

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสา
ประจำหมู่บ้านในจังหวัดบึงกาฬ
ชื่อและนามสกุล นางสาวปิยวรรณ เข็มจันทร์
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนุช คุรุทเมือง แสนเสริม

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2561

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภรณ์ ต่างวิวัฒน์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนุช คุรุทเมือง แสนเสริม)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณา รุ่งโรจน์วณิชย์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านใน
จังหวัดบึงกาฬ

ผู้วิจัย นางสาวปิยวรรณ เจริญพันธ์ รหัสนักศึกษา 2599001019

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ

(2) รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนุช คุรุทเมือง แสนเสริม ปีการศึกษา 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน 2) การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน 3) ความต้องการได้รับการส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน และ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

ประชากรในการศึกษาค้างนี้ คือ หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านที่เข้ารับการอบรมกับสถานีพัฒนาที่ดินบึงกาฬ ประจำปีงบประมาณ 2561 จำนวน 673 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane มีค่าความคลาดเคลื่อน 0.06 ได้จำนวนตัวอย่าง 197 ราย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 56.41 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือสูงกว่า สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.10 คน พื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตัวเองเฉลี่ย 23.50 ไร่ แรงงานภาคการเกษตรในครอบครัวเฉลี่ย 2.77 คน ส่วนใหญ่สมัครเข้ามาเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านเอง ระยะเวลาการเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านเฉลี่ย 10.01 ปี และสาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้เข้ามาเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน โดยต้องการแก้ไขปัญหาเรื่องดินในพื้นที่ของตนเอง 2) หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านทั้งหมดมีการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินมากที่สุด คือ ด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ การฟื้นฟูปรับปรุงบำรุงดินเพื่อลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และสามารถใช้ประโยชน์ที่ดินได้อย่างยั่งยืน รองลงมาคือด้านการพัฒนาองค์กรเพื่อให้เป็นองค์กรที่เป็นเลิศด้านการพัฒนาที่ดิน และมีการปฏิบัติงานน้อยที่สุด คือ การรายงานทางโทรศัพท์ให้เจ้าหน้าที่ได้ทราบ 3) หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินในระดับมาก คือ เอกสารหรือสิ่งพิมพ์เผยแพร่ รองลงมา คือ การศึกษาดูงานนอกสถานที่ และที่ความต้องการน้อยที่สุด คือ การติดต่ออย่างไม่เป็นทางการ และ 4) หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่มีปัญหาในการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินอยู่ในระดับน้อย ในด้านปัจจัยการผลิตมีไม่เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกร และมีข้อเสนอแนะให้เพิ่มปัจจัยผลิตทางการเกษตร ได้แก่ แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน และกากน้ำตาล

คำสำคัญ การส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตร หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน เทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน
จังหวัดบึงกาฬ

Thesis title: Operation of Extension in Land Development Technology by
Sub-District Soil Improvement Volunteer in Bueng Kan Province
Researcher: Miss Piyawan Khoemkhan; **ID:** 2599001019;
Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);
Thesis advisors: (1) Dr. Benchamas Yooprasert, Associate Professor;
(2) Dr. Sineenuch Khрутmuang Sanserm, Associate Professor; **Academic year:** 2017

Abstract

The objectives of the research were to study 1) basic social and economic conditions of the village soil improvement volunteer, 2) the operations of extension in land development technology of the village soil improvement volunteer, 3) the extension needs of land development technology of the village soil improvement volunteer, and 4) problems and recommendations regarding the operations adhering to the responsibility as the village soil improvement volunteer.

Population in this research consisted of 673 village soil improvement volunteers who had received the training from Bueng Kan Land Development Station in 2018. The sample size of 197 volunteer was determined by using Taro Yamane formula with error level of 0.06. Data were collected by using interviewed questionnaire and analyzed by statistics including percentage, mean, and standard deviation.

The results of the research were showed that 1) majority of the village soil improvement volunteers were male with an average of 56.41 years old and graduated with secondary education or higher. They had an average household member of 5.10 persons, owned an average farmland of 23.50 Rai (1 Rai = 1,600 square meters), and had an average family farm labor of 2.77 persons. Most of them applied to become the village soil improvement volunteers themselves; the time period to serve as the volunteer was approximately 10.01 years, and the most important reason to become the volunteer was to solve their own soil problem. 2) All of the village soil improvement volunteer operated in the extension of land development technology at the highest level such as soil and water conservation, soil improvement for decreasing production cost, increasing agricultural produces, sustainable soil utilization. Second to that was the organizational development to be excellent in soil development, and report to the officer was performed at the least level. 3) The village soil improvement volunteers would like to receive an extension in the land development at the high level about the documents or publications, then field trips and informal contact was indicated at the least level. Furthermore, 4) majority of village soil improvement volunteers had problems in operating the technology extension of land development at a low level. In regards to production supplies, there were not enough comparing to the needs of farmers and there was a suggestion to increase more agricultural production supplies such as water resources in the rice field outside of the irrigation area and molasses.

Keywords: Agricultural technology extension, Village soil improvement volunteer, Soil development technology, Bueng Kan Province

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร. สตินุช คุรุทเมือง แสตนเสริม อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่สละเวลาให้คำปรึกษา คำแนะนำในการแก้ไข ข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเมตตา และเอาใจใส่เป็นอย่างดี ขอกราบขอบพระคุณในความกรุณา ของอาจารย์มา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ภรณี ต่างวิวัฒน์ ประธานคณะกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ รวมถึงคณะกรรมการสอบทุกท่านที่กรุณาให้คำแนะนำ เพื่อ แก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจนอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์วิชาความรู้ให้แก่ ข้าพเจ้า

ขอขอบคุณสถานที่พัฒนาที่ดินบึงกาฬ หมอদিনอาสาประจำหมู่บ้านทุกท่าน ที่อนุเคราะห์ ข้อมูลในวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอขอบคุณบุคลากรสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ทุกท่าน ที่อำนวยความสะดวก และให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์ด้วยดีมาโดยตลอด และขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ และน้องๆ ทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือ เป็นกำลังใจและมีมิตรภาพที่ดีเสมอมา

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ญาติ พี่น้อง และบุคคลที่ใกล้ชิดที่ทำให้กำลังใจ ความห่วงใย และสนับสนุนการศึกษาส่งผลให้ข้าพเจ้าประสบความสำเร็จในวันนี้

ปิยวรรณ เจริญพันธ์

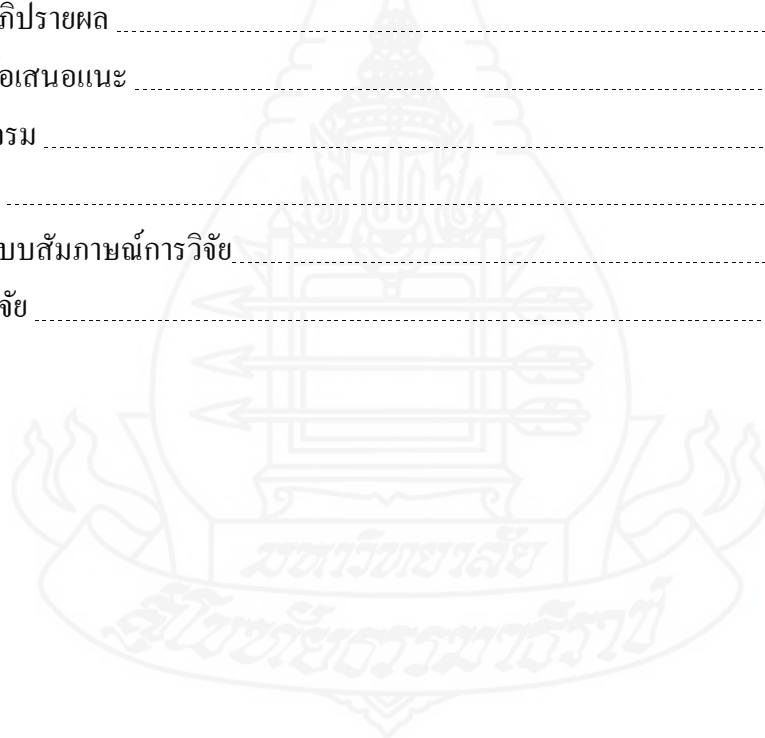
สิงหาคม 2561

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
สภาพทั่วไปของจังหวัดบึงกาฬ	7
แนวคิด และทฤษฎีการส่งเสริมการเกษตร	10
แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ	13
แนวคิด และทฤษฎีความรู้	15
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	27
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	31
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	31
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	32
การเก็บรวบรวมข้อมูล	35
การวิเคราะห์ข้อมูล	35

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	36
ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน	37
ตอนที่ 2 การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสา ประจำหมู่บ้าน	44
ตอนที่ 3 ความต้องการในการส่งเสริมของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน	53
ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของหมอดินอาสา	61
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	67
สรุปการวิจัย	67
อภิปรายผล	71
ข้อเสนอแนะ	72
บรรณานุกรม	74
ภาคผนวก	78
แบบสัมภาษณ์การวิจัย	79
ประวัติผู้วิจัย	93



สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	38
ตารางที่ 4.2 ข้อมูลทางเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	40
ตารางที่ 4.3 ข้อมูลทางสังคมของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	42
ตารางที่ 4.4 การปฏิบัติงานประเดิมเป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดิน ในพื้นที่ของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	45
ตารางที่ 4.5 การปฏิบัติงานประเดิมเป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของ กรมพัฒนาที่ดินและหมอดินอาสาในระดับที่เกี่ยวข้อง.....	46
ตารางที่ 4.6 การปฏิบัติงานประเดิมเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับ มอบหมายจากสถานีพัฒนาที่ดิน.....	47
ตารางที่ 4.7 การปฏิบัติงานประเดิมเป็นผู้รับหรือแจ้งข่าวสารข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่ เกษตรกรในเขตรับผิดชอบตลอดจนรับฟังปัญหา ความต้องการของเกษตรกรที่ เกี่ยวข้องกับกรมพัฒนาที่ดิน.....	48
ตารางที่ 4.8 การปฏิบัติงานประเดิมเป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดิน ในด้านการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ และเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน แก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบ.....	49
ตารางที่ 4.9 การปฏิบัติงานประเดิมเป็นผู้ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นใน หมู่บ้านด้านการพัฒนาที่ดิน การใช้สารอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีทาง การเกษตร.....	50
ตารางที่ 4.10 การปฏิบัติงานประเดิมเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับที่รับผิดชอบ..	51
ตารางที่ 4.11 การปฏิบัติงานประเด็ตรายงานผลการปฏิบัติงานในส่วนที่ได้รับมอบหมายให้ สถานีพัฒนาที่ดินทราบ.....	52
ตารางที่ 4.12 ระดับการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสา ประจำหมู่บ้าน.....	52
ตารางที่ 4.13 ระดับความต้องการทางด้านเนื้อหาความรู้ในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดิน ของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	53

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.14 ระดับความต้องการทางด้านวิธีการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดิน ของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	57
ตารางที่ 4.15 ระดับความต้องการทางด้านปัจจัยการผลิตในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดิน ของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	59
ตารางที่ 4.16 จำนวนและร้อยละปัญหาของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	61
ตารางที่ 4.17 ระดับปัญหาของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	65
ตารางที่ 4.18 ข้อเสนอแนะของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	65



สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ภาพที่ 2.1 แผนที่จังหวัดบึงกาฬ	8



บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศเกษตรกรรมเพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศเหมาะสมแก่การทำการเกษตรเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของโลก แต่ในปัจจุบันภาคการเกษตรของประเทศไทยประสบปัญหาในหลายๆ ด้าน เช่น ราคาผลผลิต ต้นทุนการผลิต ผลผลิตตกต่ำ ดินเสื่อมคุณภาพ การใช้สารเคมีในปริมาณที่มาก เป็นต้น ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรของประเทศลดน้อยลงเป็นอย่างมาก ส่งผลถึงผลผลิตและรายได้ของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรมีรายได้น้อย ยากจน ปัญหาความเสื่อมโทรมของดินจึงเป็นปัญหาที่สำคัญอันดับต้นๆ เพราะดินเป็นพื้นฐานแรกในการเพาะปลูกพืชถ้าดินมีความอุดมสมบูรณ์ ก็จะทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง ปริมาณของผลผลิตที่ได้มีปริมาณสูง เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น

กรมพัฒนาที่ดิน เป็นหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีหน้าที่ศึกษา สำรวจ วิเคราะห์ วิจัยดินและที่ดินเพื่อกำหนดนโยบาย และวางแผนการใช้ที่ดิน เพื่อการพัฒนาที่ดิน ให้บริการด้านการวิเคราะห์ ตรวจสอบและให้คำแนะนำเกี่ยวกับดิน น้ำ พืช ปุ๋ย และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่ดิน รวมถึงการถ่ายทอดผลการศึกษาค้นคว้า วิจัย และให้บริการด้านการพัฒนาที่ดินสู่เกษตรกรโดยผ่านเครือข่ายหมอดินอาสา โดยการส่งเสริมให้หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านได้รับการอบรม หลักสูตร “การพัฒนาหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน” เป็นประจำทุกปีงบประมาณ หมอดินอาสาจึงมีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน

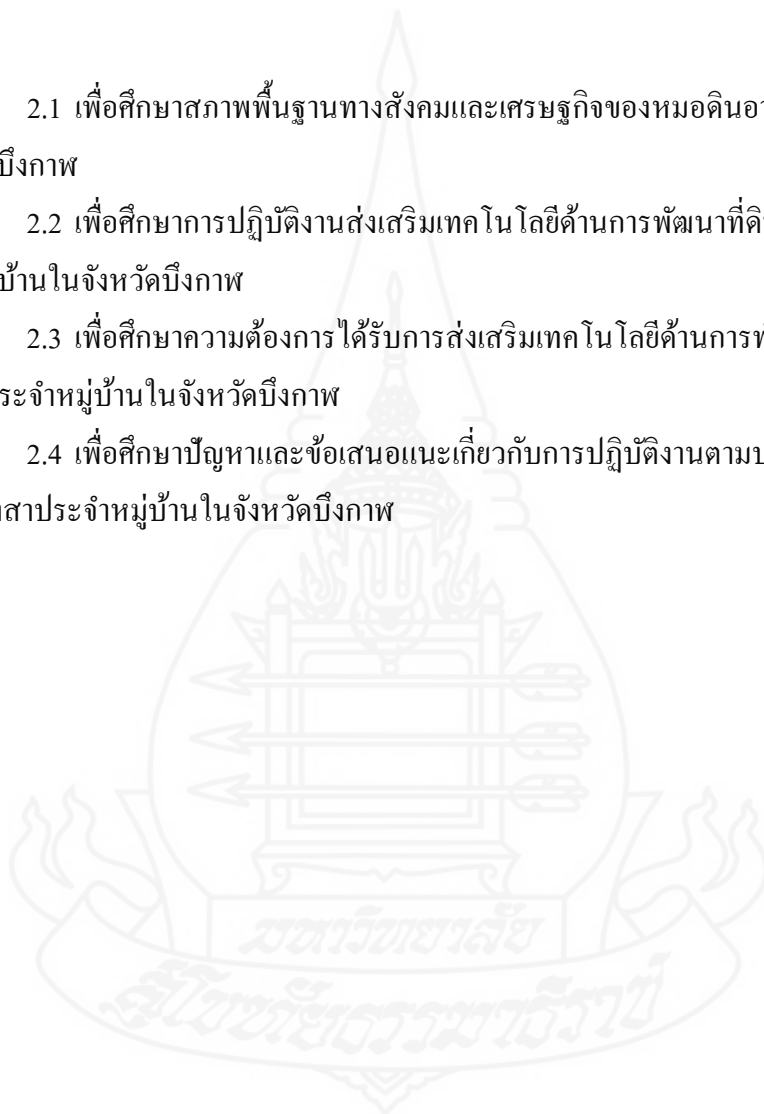
จากการดำเนินงานส่งเสริมโดยให้หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน มีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน ซึ่งยังมีปัญหาในการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน ได้แก่ การติดต่อประสานงาน การรายงานผลการปฏิบัติงาน การปฏิบัติงานล่าช้า

จากสถานการณ์ปัญหาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องศึกษาเพื่อให้ทราบว่าหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านที่ได้รับการอบรม หลักสูตร “การพัฒนาหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน” มีการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินเป็นอย่างไร ตลอดจนให้ทราบถึงสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ รวมไปถึงปัญหาด้านการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสา

ดินอาสาประจำหมู่บ้าน เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาศักยภาพของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน และกำหนดแนวทางในการส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในจังหวัดบึงกาฬ
- 2.2 เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในจังหวัดบึงกาฬ
- 2.3 เพื่อศึกษาความต้องการได้รับการส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในจังหวัดบึงกาฬ
- 2.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในจังหวัดบึงกาฬ



3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในจังหวัดบึงกาฬ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและค้นคว้าทั้งในส่วนของเอกสารวิชาการรวมถึงงานวิจัยต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน อีกทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบริบทของพื้นที่ที่จะทำการวิจัยเพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งจากการศึกษาเอกสารและข้อมูลต่างๆดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ดังนี้

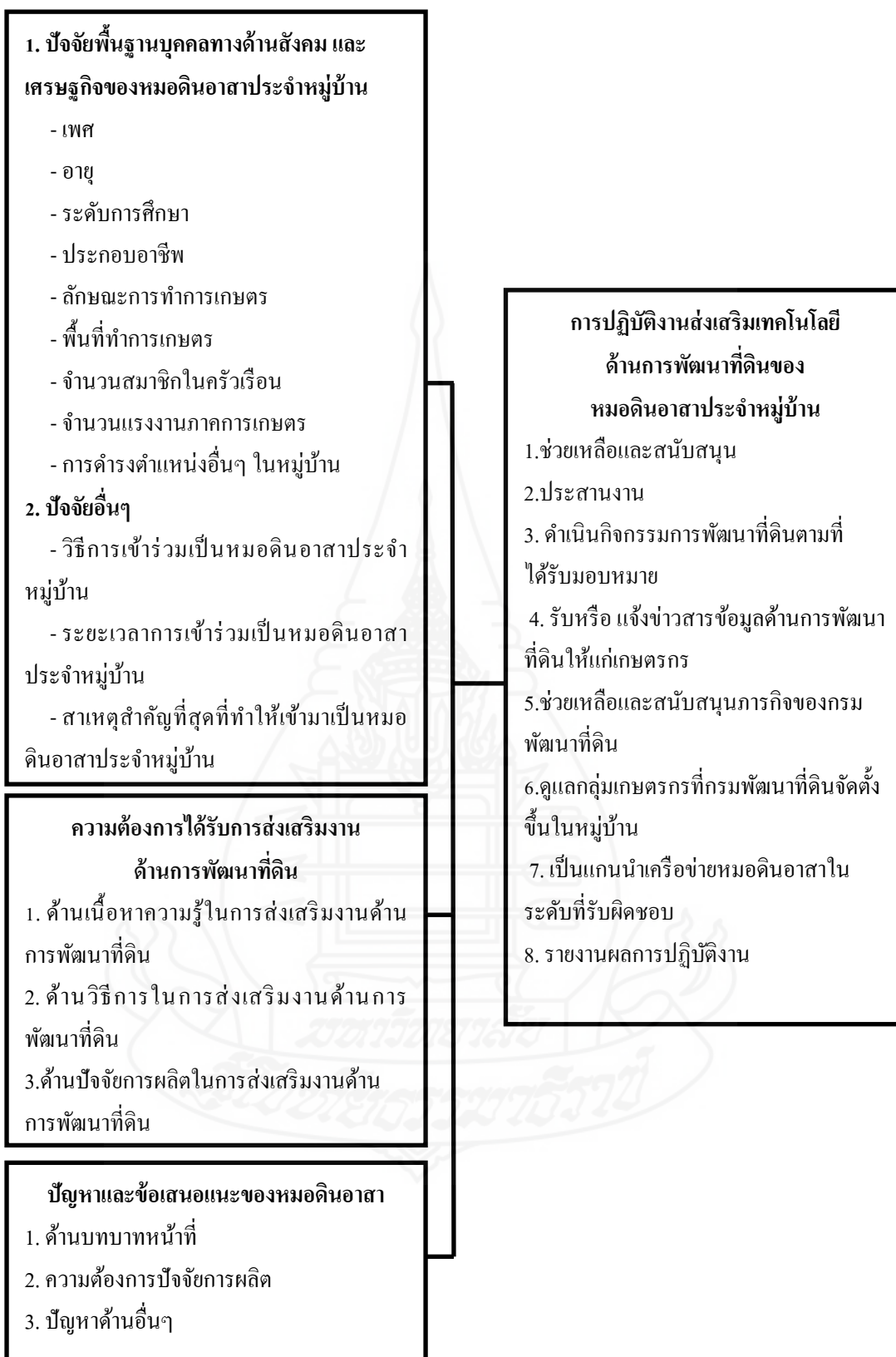
1. ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลทางด้านสังคม และเศรษฐกิจ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประกอบอาชีพ การดำรงตำแหน่งอื่นๆ ในหมู่บ้าน รายได้ การถือครองที่ดินของเกษตรกร จำนวนแรงงานในครอบครัว

2. ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ วิธีการเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ระยะเวลาการเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน สาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้เข้ามาเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

3. ความต้องการได้รับการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดิน ได้แก่ ด้านเนื้อหาความรู้ในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดิน ด้านวิธีการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดิน และด้านปัจจัยการผลิตในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดิน

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะในด้านบทบาทหน้าที่ ความต้องการปัจจัยการผลิต ปัญหาด้านอื่นๆ ในการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

การศึกษาครั้งนี้มีกรอบแนวคิดในการวิจัยการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในจังหวัดบึงกาฬ ดังนี้



ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 **ขอบเขตเชิงพื้นที่** การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษากับ หมออดินอาสาประจำหมู่บ้าน ของสถานีพัฒนาที่ดินบึงกาฬ จำนวน 673 คน จังหวัดบึงกาฬ ใน 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอปากคาด อำเภอเมืองบึงกาฬ อำเภอนุ่งคล้า อำเภอบึงโขงหลง อำเภอเซกา อำเภอพรเจริญ อำเภอศรีวิไล อำเภอโซ่พิสัย

4.2 **ขอบเขตด้านเนื้อหา** การวิจัยนี้ผู้วิจัยทำการศึกษา ในประเด็นปัจจัยพื้นฐานบุคคล ทางด้านสังคม และเศรษฐกิจของหมออดินอาสาประจำหมู่บ้าน การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยี ด้านการพัฒนาที่ดินของหมออดินอาสาประจำหมู่บ้าน ตามบทบาทหน้าที่ของหมออดินอาสา ความต้องการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมออดินอาสาประจำหมู่บ้าน ในด้าน ด้านเนื้อหาความรู้ในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดิน ด้านวิธีการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดิน ด้านปัจจัยการผลิตในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดิน และปัญหาและข้อเสนอแนะของ หมออดินอาสาประจำหมู่บ้าน

4.3 **ขอบเขตด้านเวลา** เก็บข้อมูลในการวิจัยในช่วงเดือน เมษายน ถึงเดือน พฤษภาคม 2561 ระยะเวลาในการทำวิจัย ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2560 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2561

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 **การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของ หมออดินอาสาประจำหมู่บ้าน** หมายถึง การปฏิบัติงานในด้านช่วยเหลือและสนับสนุนประสานงาน ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย รับหรือ แจกข่าวสารข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดิน ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้าน เป็นแกนนำเครือข่ายหมออดินอาสาในระดับที่รับผิดชอบ และรายงานผลการปฏิบัติงาน

5.2 **หมออดินอาสา หรือ หมออดินอาสาประจำหมู่บ้าน** หมายถึง เกษตรกรที่สนใจงานพัฒนาที่ดินและสมัครใจเป็นอาสาสมัครของกรมพัฒนาที่ดินพร้อมที่จะทำการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีและผลิตภัณฑ์ของกรมพัฒนาที่ดินในการปรับปรุงบำรุงดินและให้คำแนะนำแก่เกษตรกรทั่วไป ในหมู่บ้าน

5.3 **เทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน** หมายถึง การใช้เทคนิค นวัตกรรมและองค์ความรู้ทางวิชาการ ของกรมพัฒนาที่ดินมาช่วยในการแก้ไขปัญหาเรื่องดิน และปรับปรุงดินให้มีความเหมาะสมแก่การปลูกพืช

5.4 ความต้องการได้รับการส่งเสริมการเกษตร หมายถึง ความต้องการส่งเสริมการเกษตรของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ด้านความรู้ ด้านวิธีการส่งเสริม ด้านการสนับสนุนปัจจัยการผลิต จากสถานีพัฒนาที่ดินบึงกาฬ

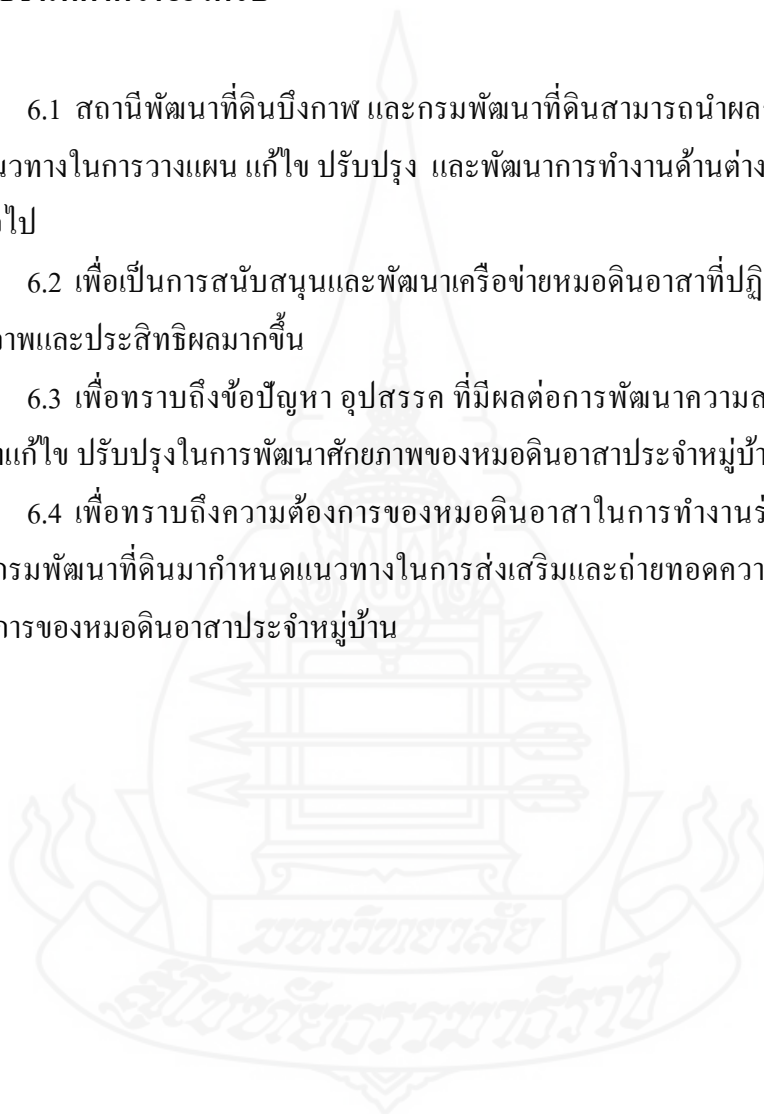
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 สถานีพัฒนาที่ดินบึงกาฬ และกรมพัฒนาที่ดินสามารถนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผน แก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาการทำงานด้านต่างๆ ของหมอดินอาสาให้ดีขึ้นต่อไป

6.2 เพื่อเป็นการสนับสนุนและพัฒนาเครือข่ายหมอดินอาสาที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

6.3 เพื่อทราบถึงข้อปัญหา อุปสรรค ที่มีผลต่อการพัฒนาความสามารถของหมอดินอาสา นำมาแก้ไข ปรับปรุงในการพัฒนาศักยภาพของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมากยิ่งขึ้น

6.4 เพื่อทราบถึงความต้องการของหมอดินอาสาในการทำงานร่วมกับสถานีพัฒนาที่ดินและกรมพัฒนาที่ดินมากำหนดแนวทางในการส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน



บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในจังหวัดบึงกาฬ ได้ทำการศึกษา ค้นคว้า วรรณกรรม เอกสารวิชาการ ตำรา บทความ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของจังหวัดบึงกาฬ
2. แนวคิด และทฤษฎีการส่งเสริมการเกษตร
3. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ
4. แนวคิด และทฤษฎีความรู้
5. แนวคิดเกี่ยวกับอาสาสมัคร และหมอดินอาสา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. สภาพทั่วไปของจังหวัดบึงกาฬ

สภาพทั่วไปของจังหวัดบึงกาฬ ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เหมาะสมกับการทำการเกษตรเป็นอย่างยิ่ง โดยจังหวัดบึงกาฬ มีพื้นที่เกษตรกรรม 1,972,694 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 78.33 ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนใหญ่ทำการปลูกข้าว และยางพารา ซึ่งสถานีพัฒนาที่ดินบึงกาฬก่อตั้งขึ้นเพื่อให้ปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนาที่ดิน การสาธิต การฝึกอบรมผู้นำเกษตรกร หมอดินอาสา การบริการช่วยเหลือเกษตรกรทั่วไป เช่น การจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ การแก้ไขปัญหาดินขาดอินทรีย์วัตถุ การป้องกันและแก้ไขดินที่มีปัญหาทางการเกษตร เช่น ดินเค็ม ดินเปรี้ยว ฯลฯ การให้คำแนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสมกับสภาพดินให้กับเกษตรกร และการให้บริการความรู้ และถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรในด้านต่างๆ (สถานีพัฒนาที่ดินบึงกาฬ, 2560) โดยผ่านเครือข่ายหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านจำนวน 673 คน เพื่อให้การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านจังหวัดบึงกาฬให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ควรทราบถึงสภาพพื้นที่ทั่วไปของจังหวัดบึงกาฬประกอบในการพัฒนาที่ดินของจังหวัดบึงกาฬ โดยสำนักงานจังหวัดบึงกาฬ (2561) ได้รายงานสภาพทั่วไปของจังหวัดบึงกาฬไว้ ดังนี้

1.1 ที่ตั้งและขนาด

จังหวัดบึงกาฬมีที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 751 กิโลเมตร มีพื้นที่รวมทั้งจังหวัด 4,305.746 ตารางกิโลเมตร

1.2 อาณาเขต

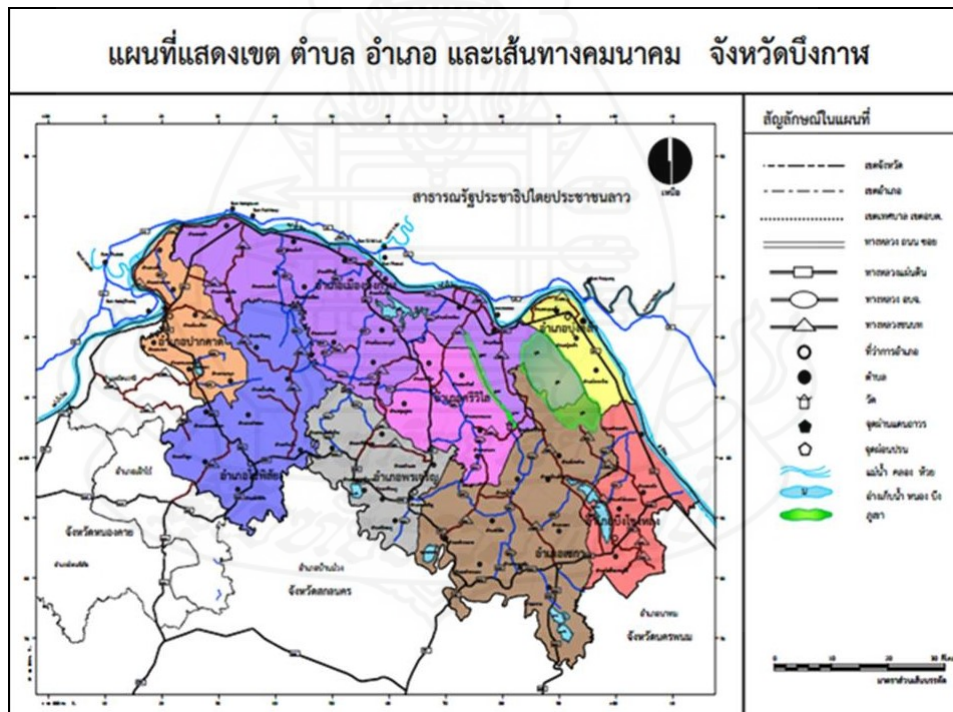
จังหวัดบึงกาฬมีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองกับจังหวัดข้างเคียงและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับแขวงบอลิคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน

ทิศตะวันออก ติดกับอำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม

ทิศใต้ ติดกับอำเภอกำแพงแสน อำเภอบ้านม่วง และอำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

ทิศตะวันตก ติดกับอำเภอรัตนวาปี และอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย



ภาพที่ 2.1 แผนที่จังหวัดบึงกาฬ

ที่มา : สำนักงานจังหวัดบึงกาฬ (2561)

1.3 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดบึงกาฬ โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง แยกได้เป็น 3 บริเวณคือ

1.3.1 พื้นที่เป็นคลื่นลอนลาด กระจายอยู่ทุกอำเภอเป็นหย่อมๆ ซึ่งเป็นพื้นที่ทำนาส่วนใหญ่และ ปลูกพืชไร่พืชสวน และป่าธรรมชาติ

1.3.2 พื้นที่เป็นคลื่นลอนชันและเป็นเขาเป็นป่าธรรมชาติ เช่น ป่าไม้เต็งรัง เบญจพรรณ พบในเขต อำเภอบึงกาฬ อำเภอเซกา อำเภอบึงโขงหลง อำเภอศรีวิไล อำเภอบุงคล้า และอำเภอพรเจริญ

1.3.3 สภาพพื้นที่เป็นภูเขาที่มีความสูงชัน จากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 200 เมตร เป็นบริเวณเทือกเขาต่างๆ ในเขตอำเภอเมืองบึงกาฬ อำเภอบุงคล้า อำเภอเซกา และอำเภอบึงโขงหลง

1.4 สภาพภูมิอากาศ

มีลักษณะอากาศจัดอยู่ในจำพวกฝนแถบร้อนและแห้งแล้ง (ธันวาคม – มกราคม) ในฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ อุณหภูมิจะเริ่มลดในเดือนพฤศจิกายนและต่ำสุดในเดือนช่วง ธันวาคมถึง เดือนมกราคมในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคมเป็นฤดูเปลี่ยนมรสุมเหนือ อุณหภูมิจะสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในเดือนมีนาคมและร้อนจัดในเดือนเมษายน ในฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ (มิถุนายน – กรกฎาคม) อุณหภูมิโดยทั่วไปจะลดลงในเดือนตุลาคมเป็นฤดูเปลี่ยนมรสุมใต้ อุณหภูมิจะเริ่มลดลงจนอากาศหนาวเย็น

1.5 การปกครอง

จังหวัดบึงกาฬแบ่งการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ 53 ตำบล 615 หมู่บ้าน 18 เทศบาลตำบล 41 องค์การบริหารส่วนตำบล และ 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด

1.6 ประชากร

จังหวัดบึงกาฬมีประชากรจำนวน 410,546 คน แบ่งเป็นชายจำนวน 207,016 คน เป็นหญิงจำนวน 203,530 คน อำเภอเซกาเป็นอำเภอที่มีจำนวนประชากรมากที่สุด และอำเภอปากคาดเป็นอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่มากที่สุด

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร

2.1 ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร

คู่มือเกษตรกร สร้อยทอง (2552, น.30) ได้ให้ความหมาย การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การนำความรู้วิธีการ และเทคนิคใหม่ หรือเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรไปแนะนำ เผยแพร่ให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร แล้วติดตามให้คำแนะนำช่วยเหลือในการ ปฏิบัติจนประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2556, น.201) ได้ให้ความหมายของ การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง กระบวนการพัฒนาความรู้ของเกษตรกรจากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานภูมิ ปัญญาท้องถิ่น เพื่อมุ่งพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนา รายได้เศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตครอบครัวเกษตรกร อยู่พอดีกินพอดีและมีความสุขอันเป็นผลต่อการ พัฒนาชุมชนชนบท ให้มีความมั่นคงและมั่งคั่งในที่สุด ได้รับความรู้นำไปปฏิบัติด้วยตัวของเขาเอง จนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การนำความรู้ วิธีการ และ เทคโนโลยีไปถ่ายทอดให้แก่เกษตรกร เพื่อนำไปปรับปรุงการผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติ ให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนติดตามให้คำแนะนำช่วยเหลือ จนเกษตรกร สามารถพึ่งพาตนเองได้

2.2 วิธีการส่งเสริมการเกษตร

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2556, น.38 – 44) วิธีการส่งเสริมการเกษตร เป็นวิธีการที่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมนำความรู้วิชาการและเทคโนโลยีติดต่อกับบุคคลเป้าหมาย โดยให้ความรู้ แจ่ม ข้อมูลข่าวสาร และแนะนำจูงใจให้ปฏิบัติหรือรับฟังปัญหาข้อคิดเห็นต่าง ๆ ซึ่งวิธีการส่งเสริม การเกษตร แบ่งได้ 3 วิธี ดังนี้

2.2.1. วิธีการส่งเสริมแบบบุคคลต่อบุคคล เป็นการส่งเสริมโดยการให้เกษตรกรหรือ บุคคลผู้รับการถ่ายทอดความรู้ ได้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นอิสระ การถ่ายทอดความรู้ไปสู่เกษตรกร โดยตรงเป็นรายบุคคล จะทำให้ผู้รับความรู้มีโอกาสโดยตรงที่จะปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม หรือนักวิชาการผู้ถ่ายทอด ทำให้เกิดความสนใจเชื่อมั่น และเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เป็นโอกาส ที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสามารถจะรับข้อมูลปัญหา ตลอดจนรับภูมิปัญญาของเกษตรกรกลับมาพิจารณา ในกระบวนการส่งเสริมได้ ในวิธีการแบบนี้พบว่ามีหลายวิธี ดังนี้

(1) การเยี่ยมไร่นาและบ้านของเกษตรกร เป็นวิธีการและแนวคิดของการ ส่งเสริมที่เจ้าหน้าที่จะไปพบปะรับฟังปัญหา และถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรถึงฟาร์มหรือไร่นา

โดยจะเห็นถึงสภาพความเป็นจริงของเกษตรกร สามารถนำสภาพดังกล่าวมาวิเคราะห์และผนวกกับเทคโนโลยีการถ่ายทอดได้ จะสามารถสร้างความคุ้นเคยความเห็นกันเอง ความมั่นใจ และความพอใจ แก่เกษตรกรได้เป็นอย่างดี การส่งเสริมโดยวิธีการนี้ พบว่า มีประสิทธิภาพมาก หากเกษตรกรและเจ้าหน้าที่มีความเข้าใจ ความสัมพันธ์ และทัศนคติที่ดีต่อกัน ศรีทธาในการทำงานต่อกัน การกระตุ้นการพัฒนาการสามารถทำได้ และขยายผลไปสู่เกษตรกรรายอื่นๆ

(2) เกษตรกรผู้รับการส่งเสริมมาติดต่อที่สำนักงาน การที่ผู้รับการส่งเสริมมาติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมที่สำนักงาน เพราะเกษตรกรมีความสนใจและเชื่อว่าเจ้าหน้าที่จะให้ข่าวสารหรือความรู้ได้ บางครั้งผู้รับการส่งเสริมมีปัญหาที่จะต้องแก้ไขและมีความต้องการเร่งด่วนที่จะให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมช่วยเหลือ ดังนั้น ที่ตั้งสำนักงานส่งเสริมในท้องถิ่น จึงควรตั้งอยู่ในพื้นที่เกษตรกร

(3) การติดต่อโทรศัพท์ ปัจจุบันการใช้โทรศัพท์ได้มีการขยายเครือข่ายและจำนวนเครื่องมากยิ่งขึ้น ทั้งโดยสารและไร้สาย เกษตรกรสามารถจะสั่งซื้อได้เปรียบดำเนินการได้ เพราะการติดต่อทางโทรศัพท์จะสามารถช่วยเหลือในการแก้ปัญหาได้รวดเร็ว ลดเวลาและระยะทางในการติดต่อของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้ดียิ่ง

(4) การติดต่อกันทางจดหมายส่วนตัว การเขียนจดหมายติดต่อกันระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมกับเกษตรกรผู้รับการส่งเสริมจัดเป็นวิธีการส่งเสริมที่ให้ประโยชน์ยิ่งวิธีหนึ่ง ผู้รับการส่งเสริมหรือผู้สนใจอาจเขียนจดหมายถึงเจ้าหน้าที่ส่งเสริม เมื่อเกิดปัญหาและคำตอบ บางครั้งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมก็สามารถเขียนถึงผู้รับการส่งเสริมเพื่อแจ้งข่าวสาร ติดตามผลการส่งเสริม ย้ำถึงความร่วมมือหรือเป็นการให้การรับรองในผลงานที่ดีได้

(5) การติดต่ออย่างไม่เป็นทางการ มีหลายโอกาสที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมได้พบเกษตรกร โดยบังเอิญตามถนนหรือในหมู่บ้าน เพื่อพูดคุยซักถามปัญหา และบ่อยครั้งที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมระลึกถึงปัญหาของชาวบ้านที่ตนควรให้ความช่วยเหลือแนะนำทางวิชาการและปรารถนาจะพบปะพูดคุยกับเขาเหล่านั้นอยู่บ้างอย่างทางการ

2.2.2 วิธีการส่งเสริมโดยกลุ่มบุคคล การส่งเสริมแก่กลุ่มบุคคลจะให้ผลดีในการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของผู้รับการส่งเสริม จากชั้นสนใจ ไปสู่การทดลองทำดู และหากเป็นที่พอใจของกลุ่มแล้ว สมาชิกส่วนใหญ่ในกลุ่มก็อาจก้าวไกลไปถึงขั้นยอมรับ การส่งเสริมแบบกลุ่มสามารถจะพิจารณาวิธีการที่มีประสิทธิภาพ และนิยมใช้มาก ดังนี้

(1) การประชุมกลุ่ม เป็นวิธีการส่งเสริมที่เก่าแก่สำคัญและยังใช้ได้ผลอยู่เสมอ คือ ช่วยในการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ ความคิดเห็น และประสบการณ์ต่างๆ ระหว่างทุกคนที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้เข้าประชุมได้มีโอกาสร่วมปรึกษาหารือกัน ปรับตัวเองให้เข้ากับกลุ่มยอมรับฟัง

ความคิดเห็นของคนส่วนมาก นำไปสู่การใช้ความคิดร่วมกัน มีความรู้สึกร่วมกัน และมีการปฏิบัติร่วมกัน

(2) การฝึกอบรม เป็นวิธีการหนึ่งของการส่งเสริมที่มีการใช้กันมาก และเป็นประจำ และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะพิจารณาคำเนิการฝึกอบรมทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกระทั่งผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมนั้น

(3) การสาธิต เป็นวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่มที่ใช้การบรรยายประกอบการแสดง ทำให้ผู้เรียนรู้ ได้ฟัง และ ได้เห็น ไปพร้อมกัน

(4) การศึกษาดูงานนอกสถานที่ จัดเป็นวิธีการส่งเสริมที่เพิ่มความรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้รับการส่งเสริมได้เป็นอย่างดีหนึ่ง เพราะผู้ร่วมในการศึกษาและดูงานจะมีโอกาสได้พบเห็นผลงานของผู้อื่น ซึ่งได้ทำการสำเร็จแล้ว อันจะมีผลในการเพิ่มความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ร่วมศึกษาดูงานให้ยอมรับสิ่งใหม่มากขึ้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมอาจใช้วิธีจัดให้มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่ต่อเนื่องจากการสาธิตผลก็ได้

2.2.3. การส่งเสริมแบบมวลชน โดยสื่อมวลชนจะช่วยในการส่งเสริมเผยแพร่แนวคิดกรรมให้ประชาชนได้ทราบว่ามีสิ่งนั้นๆ เกิดขึ้นแล้ว และมีอยู่ บางคนอาจสนใจที่จะศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมอีก ซึ่งในขั้นตอนนี้สื่อมวลชนก็ยังสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ดี ดังนี้

(1) เอกสารหรือสิ่งพิมพ์เผยแพร่ เป็นสื่อใช้ได้ดีในการส่งเสริม สามารถเผยแพร่ได้ 3 ลักษณะ คือ เอกสารสรุปผลการวิจัยค้นคว้า มคดลองเผยแพร่กระทำได้ในลักษณะการเขียนแบบวิชาการหรือกึ่งวิชาการก็ได้ โดยวารสารทางวิชาการต่างๆ เอกสารเผยแพร่ที่ผู้เชี่ยวชาญการส่งเสริมเป็นผู้เขียน และเอกสารเผยแพร่แก่ผู้รับการส่งเสริมเฉพาะการผลิต

(2) ภาพโฆษณาหรือโปสเตอร์ เป็นแผ่นกระดาษหรือกระดาษแข็งที่มีภาพประกอบ มีสีสันสวยงาม และมีข้อความง่ายๆ สั้น กระชับ สามารถให้ผู้เห็นมองเห็นได้แต่ไกลสะดุดความสนใจให้สิ่งที่ควรทราบได้ทัน และชวนปฏิบัติ

(3) หนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ที่มีกำหนดออกเป็นประจำสม่ำเสมอ และนิยมออกเป็นรายวัน หากเป็นรายสัปดาห์ รายปักษ์ รายเดือนหรือห่างกว่านั้น เรียกนิตยสาร ประชาชนนิยมอ่านหนังสือพิมพ์กันอย่างแพร่หลาย

(4) วิทยุ นับเป็นสื่อมวลชนที่ให้ข่าวได้เร็วที่สุด และสามารถส่งข่าวแพร่กระจายไปได้ไกล และกว้างขวาง สามารถเข้าถึงบุคคลทุกระดับและได้รับความไว้วางใจจากประชาชนมิใช่น้อยในฐานะเป็นแหล่งข่าวที่เที่ยงตรง

(5) โทรทัศน์ ได้เปรียบวิทยุตรงที่ผู้ชมรายการได้ฟังเสียงและได้เห็นภาพไปพร้อมกัน ฉะนั้นในการส่งเสริมถึงสามารถจัดแสดงสาธิต และใช้โสตอุปกรณ์ เช่น แผ่นภาพ แผนภูมิ กราฟ รูปภาพ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การส่งเสริมการเกษตร เป็นกระบวนการในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกร โดยการให้ความรู้ทางวิชาการที่เหมาะสม รวมทั้งทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น อีกทั้งเป็นการให้บริการแก่ ประชาชนด้านการเกษตร โดยให้คำปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อให้เกษตรกรได้รับความรู้นำไปปฏิบัติ ด้วยตัวของเขาเอง จนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ โดยวิธีการส่งเสริมมี 3 วิธี ได้แก่ การส่งเสริมรายบุคคล การส่งเสริมแบบกลุ่ม และการส่งเสริมแบบมวลชน

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

3.1 ความหมายความต้องการ

ราชบัณฑิตยสถาน (2526, น.323) ได้ให้ความหมาย ความต้องการ หมายถึง ความอยากได้ ใครได้หรือประสงค์จะได้ และเมื่อเกิดความรู้สึกดังกล่าวจะทำให้ร่างกายเกิดการความขาดสมดุล เนื่องมาจากมีสิ่งรบกวนกระตุ้น มีแรงขับภายในเกิดขึ้น ทำให้ร่างกายไม่อาจอยู่นิ่งต้องพยายามดิ้นรน และแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้นๆ เมื่อร่างกายได้รับตอบสนองแล้ว ร่างกายมนุษย์ก็กลับสู่ภาวะสมดุลอีกครั้งหนึ่ง และก็จะเกิดความต้องการใหม่ๆ เกิดขึ้นมา ทดแทนวนเวียนอยู่ไม่มีที่สิ้นสุด

วรรณธิดา เบญจกุล (2556, น.42) ได้ให้ความหมาย ความต้องการ หมายถึง ความขาดแคลนบางสิ่งบางอย่างที่เราปรารถนาหรือต้องใช้ประโยชน์ คนเราต้องการอาหารเมื่อยามหิว ต้องการน้ำเมื่อยามกระหาย ต้องการเสื้อผ้าในยามหนาว และต้องการยารักษาโรคคราวเจ็บป่วย ในด้านจิตใจนั้น เราต้องการคบค้าสมาคมยามเมื่อเราโดดเดี่ยว ต้องการการยกย่องสรรเสริญ ต้องการความสำเร็จ ต้องการมีชีวิตชีวายามเมื่อถึงจุดอิมตัวของชีวิต

ดังนั้นสรุปได้ว่า ความต้องการ หมายถึง ความอยากได้ ความประสงค์ ในสิ่งที่ขาดแคลนบางสิ่งบางอย่างที่เราปรารถนาหรือต้องใช้ประโยชน์ เพื่อตอบสนองการใช้ชีวิตประจำวัน

3.2 ทฤษฎีความต้องการของมนุษย์

สินีนาฏ ครุฑเมือง แสนเสริม (2556, น.56) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of Needs Theory) ของอับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) โดยแบ่งได้เป็น 5 ระดับจากระดับต่ำไปสูง ดังนี้

3.2.1 ความต้องการทางกายภาพ (*Physiological Needs*) เป็นความต้องการทางร่างกายขั้นพื้นฐานของมนุษย์และเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดสำหรับการดำรงชีวิต

3.2.2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (*Safety or Security Needs*) ความมั่นคงปลอดภัยมี 2 รูปแบบ คือ ความต้องการความปลอดภัยทางด้านร่างกาย และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

3.2.3 ความต้องการทางสังคม (*Social Needs*) ความต้องการทางสังคม หมายถึง ความต้องการการยอมรับในผลงาน ความเอื้ออาทร ความเป็นมิตรที่ดี ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและความรักจากผู้บริหารองค์การและเพื่อนร่วมงาน

3.2.4 ความต้องการได้รับการยกย่องสรรเสริญในสังคม (*Esteem Needs*) หมายถึงความเชื่อมั่นในตนเอง ความสำเร็จ ความรู้ ความสามารถ การนับถือตนเอง ความเป็นอิสระและเสรีภาพในการทำงานตลอดจนต้องการมีฐานะเด่นและเป็นที่ยอมรับนับถือของคนทั้งหลาย การมีตำแหน่งสูงในองค์การ

3.2.4 ความต้องการความสำเร็จสมหวังในชีวิต (*Self-actualization Needs*) โดยธรรมชาติแล้วเมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการทั้ง 4 ระดับข้างต้น จะนำสู่ความต้องการความสำเร็จสมหวังในชีวิต

3.3 การตอบสนองความต้องการของเกษตรกร

สินินุช คุรุทเมือง แสนเสริม (2556, น.58) ได้กล่าวว่าทฤษฎีที่นำมาประยุกต์ คือ กลุ่มทฤษฎีความต้องการ ได้แก่

3.3.1 ทฤษฎีความต้องการความสัมฤทธิ์ผลของแมคเคลแลนด์ มนุษย์มีความต้องการ 3 ด้าน ได้แก่ ความสำเร็จ อำนาจและความต้องการทางสังคม การประยุกต์กับการเสริมสร้างมนุษย์สัมพันธ์ในงานส่งเสริมการเกษตร ได้หลายรูปแบบ ทั้งใช้วิธีการส่งเสริม การบริหารงาน การนิเทศงานส่งเสริมการเกษตรและอื่นๆ เพราะการทำงานของทุกคนในองค์การต้องการความสำเร็จในงาน ต้องการอำนาจ และต้องการทางสังคม เช่น การยอมรับ ยกย่องให้เกียรติ เป็นต้น

3.3.2 ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์มาสโลว์ ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ ออกเป็น 5 ชั้นตามที่กล่าวมา แต่ละชั้นของความต้องการ สามารถนำมาประยุกต์ในการเสริมสร้างมนุษย์สัมพันธ์ในงานส่งเสริมการเกษตรได้หลายรูปแบบ โดยใช้วิธีการถ่ายทอดให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นจริงในความต้องการของมนุษย์ สำหรับการดำรงชีวิตในสังคม เพราะมนุษย์เป็นเผ่าพันธุ์ที่มีความต้องการไม่สิ้นสุด และสามารถประยุกต์ใช้กับการทำเกษตรกรรมของเกษตรกร ในการทำความเข้าใจ ในระดับของการทำเกษตรกรรม เพราะมาสโลว์ได้แบ่งความ

ต้องการ จาก 5 ชั้น ออกเป็นสองกลุ่ม คือ ความต้องการที่เกิดจากความขาดแคลน (deficiency needs) เป็นความต้องการระดับต่ำ ได้แก่ ความต้องการทางกายและความต้องการความปลอดภัย อีกกลุ่มหนึ่งเป็น ความต้องการก้าวหน้า และพัฒนาตนเอง (growth needs) ได้แก่ ความต้องการทางสังคม เกียรติยศชื่อเสียง และความต้องการเติมความสมบูรณ์ให้ชีวิต จัดเป็นความต้องการระดับสูง และอธิบายว่า ความต้องการระดับต่ำจะได้รับการสนองตอบจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ส่วนความต้องการระดับสูง การใช้มนุษย์สัมพันธ์ตามแนวคิดนี้ ต้องคิดถึงกลุ่มคน

กล่าวโดยสรุป แนวทางการประยุกต์ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในงานส่งเสริมการเกษตรมาใช้ จะใช้เพียงทฤษฎีเดียวหรือหลายทฤษฎีผสมกันก็ได้ ขึ้นอยู่กับลักษณะกลุ่มเป้าหมาย อาชีพ สังคม และสภาพแวดล้อม ทั้งนี้เพราะแต่ละทฤษฎีมีจุดเด่นแตกต่างกัน

ดังนั้น ความต้องการได้รับการส่งเสริมการเกษตร คือ สิ่งที่มีความจำเป็นในการส่งเสริมการเกษตร โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านเนื้อหาความรู้ในการส่งเสริม ด้านวิธีการในการส่งเสริมงาน และด้านปัจจัยการผลิตในการส่งเสริม

4. แนวคิดและทฤษฎีความรู้

4.1 ความหมายของความรู้

ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้ให้ความหมายของ ความรู้ หมายถึง สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะหรือความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์

ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ (2554, น.1 – 8) ได้ให้ความหมายของ ความรู้ ไว้ว่า เป็นสารสนเทศที่ผ่านกระบวนการคิด ซัดเกล้า เปรียบเทียบ เลือกใช้ เชื่อมโยง และบูรณาการกับความรู้และประสบการณ์เดิมผนวกกับความรู้อื่น เอกการประสมประสานระหว่างสถานการณ์ ค่านิยมความรู้ในบริบท และความรู้แจ้งจนเกิดเป็นความเข้าใจ เชื่อถือได้ และพัฒนาไปสู่ระดับที่สูงขึ้นหรือนำไปใช้ประโยชน์ในการสรุปและตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้โดยไม่จำกัดช่วงเวลา ซึ่งความรู้เหล่านี้เมื่อนำไปใช้จะไม่หมดหรือสึกหรอ แต่จะยิ่งออกเอยหรือออกงามยิ่งขึ้น

สารานุกรมเสรีไทย (2561) ความรู้คือ สิ่งที่มนุษย์สร้าง ผลิต ความคิด ความเชื่อ ความจริง ความหมาย โดยใช้ ข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น ตรรกะ แสดงผ่านภาษา เครื่องหมาย และสื่อต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เป็นไปตามผู้สร้าง ผู้ผลิตจะให้ความหมาย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึง กระบวนการโดยสั่งสมจากการค้นคว้าประสบการณ์ของตนเองและของบุคคลอื่น มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในชีวิตประจำวัน โดยผ่าน

กระบวนการ ต่างๆ เช่น กระบวนการวิจัย การจับระบบข้อมูล การวิเคราะห์ สังเคราะห์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4.2 ลักษณะความรู้ในงานส่งเสริมการเกษตร

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2556, น.9 – 10) ได้อธิบายถึงลักษณะของความรู้ในงานส่งเสริมการเกษตร ว่ามีลักษณะที่สำคัญตามที่มาของความรู้ดังนี้

4.2.1 ความรู้ชุมชน เป็นความรู้ในงานส่งเสริมการเกษตรจัดเป็นความรู้ชุมชนอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจมาจากการสร้างขึ้นเองในชุมชน หรืออาจนำมาจากชุมชนอื่น แล้วมีการถ่ายทอดและการ สืบทอดกันเองในชุมชน มีการจัดการเพื่อให้ได้ใช้ประโยชน์จากความรู้ ได้พัฒนาความรู้ และทำให้ความรู้เกิดประโยชน์กว้างขวางขึ้น เกิดประโยชน์มากขึ้น

4.2.2 ความรู้ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าวิจัย เป็นความรู้ที่ได้จากกระบวนการศึกษาค้นคว้าวิจัยอาจดำเนินการ ในชุมชน หรือนำมาจากชุมชนอื่น มีการพัฒนาเพื่อให้ได้ความรู้ และการจัดการเพื่อให้ได้ใช้ประโยชน์จากความรู้และทำให้ความรู้เกิดประโยชน์กว้างขวางขึ้นแล้วมีการถ่ายทอดให้แก่คนในชุมชน ซึ่งความรู้จะมีลักษณะที่สำคัญอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างประกอบกันดังนี้

(1) เกิดขึ้นได้โดยอาศัยกระบวนการศึกษาค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ เป็นความรู้ที่ได้มาจากการดำเนินการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง โดยอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการค้นหา เช่น ความรู้เกี่ยวกับ เทคโนโลยีการผลิต เทคโนโลยีการเก็บเกี่ยว และการป้องกันกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น

(2) เป็นความรู้ที่อยู่ในลายลักษณ์อักษร เป็นความรู้ที่บุคคลสร้างขึ้นและสามารถแสดงออกมาผ่านภาษาที่เหมาะสมได้โดยการพูด/บอกกล่าว แสดงอาการ หรือโดยวิธีใดๆ ให้ปรากฏแก่ผู้อื่น และอาจถูกบันทึกลงเป็นสารสนเทศหรือข้อมูลในวัสดุหรือระบบบันทึกแบบต่างๆ บางครั้งจึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม เช่น เทคโนโลยีการผลิต กระบวนการผลิต การแปรรูปอาหาร เป็นต้น ซึ่งสามารถแปลงเป็น รหัส รวบรวม และถ่ายทอดได้ง่าย

(3) สามารถถ่ายทอดจากคนได้โดยอาศัยสื่อและเครื่องมือด้วยวิธีการต่างๆ ให้ผู้ใช้ความรู้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี กฎ ระเบียบ คู่มือ ปฏิบัติงานต่างๆ วัสดุทัศน การจัดการฐานข้อมูล เป็นต้น สามารถสื่อสาร/ถ่ายทอดไปยังบุคคลต่างๆ ได้โดยวิธีการที่เป็นทางการ เช่น วิธีการส่งเสริมรูปแบบต่างๆ ไม่จำเป็นต้องอาศัยการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อถ่ายทอดความรู้

(4) มีลักษณะเป็นความรู้ทั้งในเชิงปฏิบัติหรือเชิงทฤษฎี ที่อาจสนองและไม่สนองความต้องการของคนในชุมชน เช่น ความรู้ที่เกี่ยวกับการผลิตทางการเกษตร การจำหน่าย การ

จัดการทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งความรู้เหล่านี้อาจตอบสนองและใช้ได้ดีในชุมชนหนึ่งและอาจใช้ไม่เหมาะสมกับอีกชุมชนหนึ่ง หรือสามารถนำไปปฏิบัติได้ในชุมชนหนึ่ง แต่ไม่สามารถปฏิบัติได้ในชุมชนอื่นๆ ก็ได้เช่นกัน

4.3 ประเภทความรู้ในงานส่งเสริมการเกษตร

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2556, น.12) ได้อธิบายประเภทของความรู้ในงานส่งเสริมการเกษตรเกิดจากการนำข้อมูลสารสนเทศมาผสมผสาน ประยุกต์ เชื่อมโยง ดีความวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ สามารถใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาเกษตรกร กลุ่มและชุมชนได้ หรืออาจเชื่อมโยงกับองค์ความรู้อื่น และนำไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งเราสามารถจำแนกความรู้ในงานส่งเสริมการเกษตรได้ตามที่มาของความรู้ เป็น 2 ประเภทคือ

4.3.1 ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้

ซึ่งมีอยู่ในตัวตน ในชุมชน ที่ถ่ายทอดกันมาหลายชั่วอายุ ทำให้คนและชุมชนสามารถจัดการชีวิตจัดการชุมชนและจัดการทรัพยากรในกลุ่มชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในตัวคนจัดเป็นความรู้ฝังลึก ซึ่งยังคงอยู่ในชุมชนอีกมาก เป็นความรู้ที่ไม่ได้อยู่ในตำรา แต่เป็นทักษะหรือความรู้เฉพาะตัวของแต่ละบุคคลที่ฝังอยู่ในคน รู้ได้เฉพาะตัว เจ้าของตัวและอยู่ในตัวของบุคคลนั้น ไม่ได้ถอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร หรือบางครั้งก็ไม่สามารถว่าตนมีความรู้นั้นอยู่ ต่อเมื่อมีการจัดกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นในกลุ่มและชุมชน อาจมีการดึงเอาความรู้เป็นภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ จะทำให้ความรู้ฝังลึกนั้นเปลี่ยนเป็นความรู้ชัดแจ้ง ดังนั้น การหาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในประเด็นต่างๆ เพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนาชุมชน

4.3.2 ความรู้ที่ถูกรังสรรค์ขึ้นมาใหม่ เพื่อใช้ในการพัฒนาเกษตรกรเป้าหมาย กลุ่ม

และชุมชนนั้น บางครั้งความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเดียวไม่สามารถแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรเป้าหมาย กลุ่มและชุมชนได้ จำเป็นต้องมีการแสวงหาความรู้ใหม่ ทั้งจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เพื่อให้กลุ่มและชุมชนมีความรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาความรู้ใหม่นั้น อาจจะเป็นความรู้ชัดแจ้ง หรือความรู้ฝังลึกก็ได้ ซึ่งเกษตรกรกลุ่มและชุมชนอาจนำความรู้มาต่อยอดภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีอยู่ ทำให้พัฒนาไปสู่ความยั่งยืนและสามารถพึ่งตนเองได้

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ความรู้ในงานส่งเสริมการเกษตรมีหลายลักษณะ ทั้งแบบที่เป็นความรู้ในเชิงปฏิบัติหรือเชิงทฤษฎี อยู่ในลายลักษณ์อักษร ไม่อยู่ในลายลักษณ์อักษร ขึ้นอยู่กับผู้คิดค้นความรู้ ผู้ถ่ายทอดความรู้ วัตถุประสงค์ของการใช้ความรู้นั้นๆ ในแต่ละสถานการณ์ ของท้องถิ่นหรือชุมชนนั้นๆ โดยประเภทของความรู้สามารถแบ่งได้เป็น ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้ที่ถูกรังสรรค์ขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้ความรู้ขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานบุคคล

ทางด้านสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และปัจจัยจากสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ด้วย

5. ทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดผู้นำอาสาสมัคร และหมอดินอาสา

5.1 ความหมายของผู้นำ

นที ขลิบทอง (2556,น.6) ได้อธิบายความหมายของผู้นำไว้ว่า บุคคลที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกของกลุ่มให้เป็นผู้แทน และเป็นผู้ดำเนินการวางแผน ตัดสินใจ อำนาจการประสานงาน และควบคุมการปฏิบัติของสมาชิกในกลุ่ม ให้ไปสู่วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการ โดยผู้นำจะต้องมีอิทธิพลทำให้บุคคลอื่นคล้อยตาม ทั้งในด้านความคิดและการปฏิบัติ

5.2 บทบาทของผู้นำเกษตรกรที่ควรเป็น

นที ขลิบทอง (2556,น.22-23) ได้อธิบายบทบาทของผู้นำเกษตรกรที่มีต่อการส่งเสริมการเกษตรจึงควรเป็นดังนี้ บทบาทของผู้นำเกษตรกรที่ควรเป็นด้วยสภาพของการทำการเกษตรและการส่งเสริมการเกษตรในปัจจุบัน บทบาทของผู้นำเกษตรกรที่มีผลต่อการส่งเสริมการเกษตรจึงควรเป็น ดังนี้

5.2.1 บทบาททางการส่งเสริมการสนับสนุนการผลิต ผู้นำเกษตรกรควรมีบทบาทในการสนับสนุนการผลิต ดังนี้

- (1) ให้ความช่วยเหลือทางการวางแผนการผลิต
- (2) หาแหล่งปัจจัยการผลิตที่มีความเป็นธรรมให้แก่เกษตรกร เช่น หาแหล่งสินเชื่อที่คิดดอกเบี้ยในอัตราที่เป็นธรรมให้แก่เกษตรกรกู้
- (3) ชักชวนให้เกษตรกรในท้องถิ่นปรับปรุงปัจจัยพื้นฐานทางการเกษตร เช่น ทำคันคูท่อน้ำและระบายน้ำ สร้างแหล่งเก็บน้ำ ปรับปรุงถนนที่ใช้ในการคมนาคมขนส่ง
- (4) กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้มีพลังกลุ่มในการต่อรองขอความเป็นธรรมในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการร่วมกันลงทุนซื้อปัจจัยการผลิตที่จำเป็นเพื่อลดต้นทุนหรือจัดสร้างยุ้งฉางเก็บรักษาผลผลิตเพื่อลดความเสี่ยงของผลผลิต

5.2.2 บทบาททางการถ่ายทอดความรู้ ผู้นำเกษตรกรควรเป็นผู้แทนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในการถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตรและที่เกี่ยวข้องให้แก่เกษตรกรในท้องถิ่น ดังนี้

(1) เป็นตัวอย่างในการนำความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมการส่งเสริมมาปฏิบัติเพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่เกษตรกรในท้องถิ่น

(2) ถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้เกษตรกรในท้องถิ่นได้รับทราบและกระตุ้นให้เกิดการยอมรับเพื่อนำไปปฏิบัติ

(3) ให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาให้แก่เกษตรกร เมื่อเกษตรกรในท้องถิ่นประสบปัญหาจนไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้

(4) รวบรวมข้อมูลทางการเกษตรที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น แล้วเสนอให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้รับทราบเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนส่งเสริมการเกษตรและพัฒนาการเกษตรต่อไป

5.2.3 บทบาทด้านการประสานงาน ผู้นำเกษตรกรควรมีบทบาทในการประสานงานด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) ประสานงานให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและเกษตรกรในท้องถิ่นมีความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

(2) ประสานความสัมพันธ์ทั้งระหว่างเกษตรกรภายในท้องถิ่น และระหว่างเกษตรกรในท้องถิ่นเดิมเกษตรกรในท้องถิ่นอื่น

(3) ประสานกับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรวม เช่น ประสานกับพ่อค้าคนกลางหรือผู้จำหน่ายปัจจัยการผลิต เพื่อให้เกษตรกรในท้องถิ่นได้รับความเป็นธรรมในการติดต่อธุรกิจ

(4) ประสานกับเจ้าหน้าที่ในสังกัดหน่วยงานราชการอื่น หรือพนักงานของรัฐวิสาหกิจและเอกชนที่เข้ามาทำหน้าที่ทางการเกษตรในท้องถิ่น

5.2.4 บทบาททางด้านการพัฒนา ผู้นำเกษตรกรควรมีบทบาทในการพัฒนาต่าง ๆ ดังนี้

(1) เสนอแนะและร่วมพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะทางด้านทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการประกอบอาชีพเกษตรกร

(2) เสนอแนะและช่วยสนับสนุนการพัฒนาเกษตรกรในท้องถิ่น เช่น เปิดโอกาสสนับสนุนให้เกษตรกรที่มีความเหมาะสมได้มีโอกาสเป็นผู้นำเกษตรกรหมุนเวียนกันไป

(3) พัฒนาและฝึกฝนตนเองให้มีความรู้ความสามารถในด้านอาชีพและการเป็นผู้นำอยู่เสมอ

(4) ช่วยสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนากระบวนการกลุ่มในท้องถิ่นให้ได้กลุ่มที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงานอย่างต่อเนื่อง

(5) ร่วมวางแผนและจัดทำโครงการพัฒนาท้องถิ่นด้านการเกษตร หรือพัฒนาเกษตรกรในท้องถิ่นรวมทั้งการช่วยติดตามและประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรในท้องถิ่น เพื่อแก้ไขและพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

5.2.5 บทบาทตามกฎหมาย นอกจากผู้นำเกษตรกรที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรับซึ่งต้องมีบทบาทหน้าที่ที่ความรับผิดชอบไปตามตำแหน่งหน้าที่ที่กำหนดไว้ในระเบียบ หรือข้อบังคับของแต่ละหน่วยงานแล้ว ผู้นำเกษตรกรที่ได้รับการคัดเลือกจากเกษตรกรในบางหน่วยงาน ยังได้มีการกำหนดบทบาทไว้ในระเบียบข้อบังคับของหน่วยงานอีกด้วย ซึ่งในที่นี้จะขอยกตัวอย่างอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน ซึ่งกำหนดโดยกรมส่งเสริมการเกษตรไว้ ดังนี้

บทบาทภารกิจอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน

- (1) จัดเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของหมู่บ้าน
- (2) ร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน
- (3) ประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในหมู่บ้าน
- (4) ติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้านและรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กล่าวได้ว่าบทบาทสำคัญของผู้นำเกษตรกรในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร คือ การปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรด้วยการเป็นตัวกลางในการเผยแพร่ความรู้ และข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรจากแหล่งความรู้และข้อมูลไปสู่เกษตรกรในท้องถิ่น และนำปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นมาพิจารณาพร้อมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาทางแก้ไขปรับปรุงรวมทั้งการเป็นผู้นำสนับสนุนให้กระบวนการส่งเสริมการเกษตรเป็นไปอย่างราบรื่นและมีคุณภาพ

5.3 อาสาสมัคร และความหมายของอาสาสมัคร

ราชบัณฑิตยสถาน(2554) อาสาสมัคร หมายถึง บุคคลที่เสนอตัวเข้าทำงานด้วยความสมัครใจหรือบุคคลที่เสนอตัวเข้าทำงานด้วยความสมัครใจ

สารานุกรมเสรีไทย(2561) อาสาสมัคร (volunteer) หมายถึง ผู้ที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แห่งประชาชนและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงิน หรือสิ่งอื่นใด บุคคลที่อาสาเข้ามาช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจ เสียสละ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ป้องกัน แก้ไขปัญหาและ พัฒนาสังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

คุณสมบัติที่สำคัญของอาสาสมัครมี 3 ประการ คือ ทำงานด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่ด้วยการถูกบังคับหรือเป็นเพราะหน้าที่ เป็นงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและสังคมหรือสาธารณประโยชน์ และทำโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงิน หรือสิ่งของมีมูลค่าแทนเงิน

สรุปอาสาสมัคร หมายถึง ผู้ที่สมัครเข้ามาทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ด้วยใจรักที่จะอยากเข้ามาช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งของตอบแทน

ระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร (2560,น.1) อาสาสมัครเกษตร” หมายความว่า เกษตรกรหรือบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกหรือสมัครใจเข้าเป็นอาสาสมัครภายใต้หลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด เพื่อเป็นเครือข่ายในการช่วยเหลือการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งงานของชุมชนซึ่งเกี่ยวข้องกับการเกษตรหรือสหกรณ์เรียกโดยย่อว่า “อกษ.”

อาสาสมัครเกษตรมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. ประชาสัมพันธ์งานหรือโครงการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งให้ข้อมูลและแจ้งเตือนภัยธรรมชาติแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. ประสานงานช่วยเหลือ และให้ข้อเสนอแนะแก่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น
3. ถ่ายทอดความรู้ ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาด้านการเกษตรและเป็นวิทยากรเกษตรหรือสหกรณ์
4. ปฏิบัติงานใด ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและชุมชนหรือตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ขอความช่วยเหลือ

5.4 หมอдинอาสา

5.4.1 ความหมายของหมอдинอาสา

หมอдинอาสาเป็นเกษตรกรผู้นำที่อาสามาเป็นตัวแทนของกรมพัฒนาที่ดินในการทำงานด้านการพัฒนาที่ดิน โดยที่กรมพัฒนาที่ดินสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มีการคัดเลือกและแต่งตั้งเกษตรกรในพื้นที่ ให้เป็นหมอдинอาสาตั้งแต่ พ.ศ. 2538 เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดิน ในการให้บริการแก่เกษตรกรในพื้นที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่ดิน

“หมอдинอาสา” หรือ “หมอдинอาสาประจำหมู่บ้าน” หมายความว่า เกษตรกรที่สนใจงานพัฒนาที่ดินและสมัครใจเป็นอาสาสมัครของกรมพัฒนาที่ดินพร้อมที่จะทำ

การเกษตร โดยใช้เทคโนโลยีและผลิตภัณฑ์ของกรมพัฒนาที่ดิน และให้คำแนะนำแก่เกษตรกรทั่วไปในหมู่บ้าน

“หมอดินอาสาประจำตำบล” หมายความว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกจากหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านด้วยกัน และแต่งตั้งโดยผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดิน เพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินประจำตำบล

“หมอดินอาสาประจำอำเภอ” หมอดินอาสาประจำตำบลที่ได้รับการคัดเลือกจากหมอดินอาสาประจำตำบลด้วยกัน และแต่งตั้งโดยผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดิน เพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินประจำอำเภอ

“หมอดินอาสาประจำจังหวัด” หมายความว่า หมอดินอาสาประจำอำเภอที่ได้รับการคัดเลือกจากหมอดินอาสาประจำอำเภอด้วยกัน และแต่งตั้งโดยผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดิน เพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินประจำจังหวัด

“ที่ปรึกษาหมอดินอาสา” หมายความว่า บุคคลที่กรมพัฒนาที่ดินพิจารณาเห็นว่า เป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม สามารถปฏิบัติกรให้เกิดคุณประโยชน์ด้านการพัฒนาที่ดิน

“เครือข่ายหมอดินอาสา” หมายความว่า กลุ่มสมาชิกซึ่งประกอบด้วยหมอดินอาสาประจำจังหวัด และหรือ หมอดินอาสาประจำอำเภอ และหรือ หมอดินอาสาประจำตำบล หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน และสมาชิกกลุ่มเกษตรกร โดยมีการบริหารจัดการติดต่อประสานงานปฏิบัติงานร่วมกันในทุกส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ดินและมีการเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบภายใต้การกำกับดูแลของกรมพัฒนาที่ดิน

5.4.2 วัตถุประสงค์ของการบริหารงานหมอดินอาสา

(1) เพื่อให้หมอดินอาสา ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจประสานเชื่อมโยงระหว่างกรมพัฒนาที่ดินกับเกษตรกรในระดับต่างๆ ตามที่ระเบียบนี้กำหนด

(2) เพื่อสร้างระบบเครือข่ายการประสานงานโดยให้หมอดินอาสาเป็นผู้รับและหรือแจ้งข่าวสารข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินอาสาแก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบ ตลอดจนรับฟังปัญหา ดำรวจข้อมูล สอบถามความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ดินของเกษตรกรในเขตรับผิดชอบและแจ้งให้กรมพัฒนาที่ดินได้รับทราบ

(3) เพื่อให้มีระบบส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ทักษะ ภูมิปัญญาและประสบการณ์ และเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินที่ถูกต้องตามหลักวิชาการให้แก่เกษตรกรในท้องถิ่น

(4) เพื่อสร้างระบบการบริหารงานหมอดินอาสาของกรมพัฒนาที่ดิน ให้มีความชัดเจนและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

5.4.3 สิทธิประโยชน์และสิ่งตอบแทนของหมอดินอาสา

(1) มีบัตรประจำตัวหมอดินอาสา
 (2) ได้รับการอบรมพัฒนาศักยภาพพัฒนาการเรียนรู้งานพัฒนาที่ดิน
 (3) ได้รับข่าวสารและอุปกรณ์เครื่องมือที่กรมพัฒนาที่ดินจัดหาให้ตามความเหมาะสม

(4) ได้รับโอกาสเข้าร่วมโครงการและกิจกรรมต่างๆ ของกรมพัฒนาที่ดิน

(5) ได้รับการประกาศยกย่องเชิดชู ในกรณีที่มีผลงานช่วยเหลือราชการอย่างดีเด่น โดยจะมีการคัดเลือกในระดับจังหวัดและระดับเขต หมอดินอาสาที่ผ่านการคัดเลือกแล้ว จะได้รับรางวัลโล่ประกาศเกียรติคุณ ยกย่องเชิดชูจากกรมพัฒนาที่ดิน และหมอดินอาสาดีเด่นของกรมจะได้รับสิทธิในการเสนอชื่อให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พิจารณาคัดเลือกเป็นเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาการพัฒนาที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

(6) ได้รับค่าตอบแทน ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่ายานพาหนะ จากภารกิจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกรมพัฒนาที่ดินตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กรมพัฒนาที่ดินกำหนด และเป็นไปตามระเบียบของทางราชการ

(7) ได้รับสิทธิประโยชน์อื่นเพิ่มเติมตามที่อธิบดีกรมพัฒนาที่ดินกำหนด

5.4.4 การขึ้นทะเบียนหมอดินอาสา หมอดินอาสาจังหวัดใดให้ขึ้น

ทะเบียนที่สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดในจังหวัดนั้น ในการขึ้นทะเบียนหมอดินอาสาให้ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินเป็นนายทะเบียน และให้สถานีพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานประสานงานหมอดินอาสาของจังหวัดนั้น โดยคุณสมบัติของหมอดินอาสา รวมทั้งการขึ้นทะเบียนหมอดินอาสาให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขตามที่กรมพัฒนาที่ดินกำหนด

5.4.5 หน้าที่ของหมอดินอาสา หมอดินอาสามีหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) เป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในพื้นที่
 (2) เป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดิน และหมอดินอาสาในระดับที่เกี่ยวข้อง

(3) เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมายจากสถานีพัฒนาที่ดิน

(4) เป็นผู้รับ และหรือ แจ้งข่าวสารข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบตลอดจนรับฟังปัญหา สํารวจ ข้อมูล สอบถามความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ดินของเกษตรกรในเขตรับผิดชอบและแจ้งให้กรมพัฒนาที่ดินได้รับทราบ

(5) เป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในด้านการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินแก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบ

(6) เป็นผู้ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้าน ด้านการพัฒนาที่ดิน การใช้สารอินทรีย์เพื่อลดใช้สารเคมีทางการเกษตร จำนวนสมาชิกกลุ่ม 50 คน

(7) เป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับต่างๆที่รับผิดชอบ

(8) รายงานผลการปฏิบัติงานในส่วนที่ได้รับมอบหมายให้สถานีพัฒนาที่ดินทราบ

(9) ร่วมกิจกรรมการประชุม อบรม สัมมนา และปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากกรมพัฒนาที่ดิน

5.4.6 คุณสมบัติของหมอดินอาสา ให้เป็นไปตามระเบียบดังต่อไปนี้

(1) มีความสมัครใจและเหมาะสมที่จะทำงานเป็นหมอดินอาสา

(2) มีภูมิลำเนาและต้องมีการทำการเกษตรอยู่ในท้องถิ่น

(3) มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง

(4) ได้รับความยินยอมจากคู่สมรส

(5) มีอายุไม่น้อยกว่า 18 ปีบริบูรณ์

(6) เคยผ่านการอบรมความรู้การพัฒนาที่ดินจากกรมพัฒนาที่ดิน

5.4.7 การแต่งตั้งคณะกรรมการหมอดินอาสา

ให้มีคณะกรรมการหมอดินอาสาระดับตำบล อำเภอและจังหวัด แต่งตั้งโดยผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดิน โดยมีหมอดินอาสาประจำตำบล หมอดินอาสาประจำอำเภอ และหมอดินอาสาประจำจังหวัดเป็นประธาน มีกรรมการเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน หมอดินอาสาประจำตำบล และหมอดินอาสาประจำอำเภอ และมีหน่วยพัฒนาที่ดินหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินเป็นที่ปรึกษา ส่วนกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการหมอดินอาสา ให้คัดเลือกมาจากกรรมการผู้ใดผู้หนึ่งที่เหมาะสม โดยคณะกรรมการหมอดินอาสาในแต่ละระดับ มีหน้าที่บริหารเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับนั้นๆ ตามนโยบายของกรมพัฒนาที่ดิน

การคัดเลือก แต่งตั้ง หมอดินอาสาในระดับต่างๆ ตามระเบียบและวิธีการที่กรมพัฒนาที่ดินกำหนด ดังต่อไปนี้

(1) การคัดเลือก แต่งตั้ง หมอคนอาสาประจำหมู่บ้าน ให้หัวหน้าพัฒนาที่ดิน เป็นผู้กลั่นกรองพิจารณาคุณสมบัติผู้สมัคร ตามข้อ 11 เสนอผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดิน พิจารณาแต่งตั้ง โดยกำหนดให้หมอคนอาสาประจำหมู่บ้าน ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดิน จัดตั้งขึ้นในหมู่บ้าน ด้านการพัฒนาที่ดิน การใช้สารอินทรีย์ เพื่อลดใช้สารเคมีทางการเกษตร คือ หมอคนอาสาประจำหมู่บ้าน 1 คน ดูแลเกษตรกรอย่างน้อย กลุ่มละ 50 คน หากในหมู่บ้านใดมี เกษตรกรจำนวนมาก สามารถจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น มากกว่า 1 กลุ่ม ก็ให้สถานีพัฒนาที่ดินพิจารณากลั่นกรองบุคคลภายในกลุ่มที่มีคุณสมบัติตามข้อ 11 เสนอผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดิน แต่งตั้งเป็นหมอคนอาสาประจำหมู่บ้านเพื่อดูแลเพิ่มขึ้น โดยหมอคนอาสาประจำหมู่บ้านที่แต่งตั้งเพิ่มขึ้นในหมู่บ้านมากกว่า 1 คน ก็เรียกว่า หมอคนอาสาประจำหมู่บ้านที่ 1 หมอคนอาสาประจำหมู่บ้านที่ 2 หมอคนอาสาประจำหมู่บ้านที่ 3 เรื่อยไป

(2) การคัดเลือก แต่งตั้ง หมอคนอาสาประจำตำบล ให้หมอคนอาสาประจำหมู่บ้านในแต่ละตำบลคัดเลือกกันเอง และเสนอรายชื่อให้หัวหน้าหน่วยพัฒนาที่ดินกลั่นกรองเสนอผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดิน แต่งตั้งเป็นหมอคนอาสาประจำตำบล และให้มีหมอคนอาสาประจำตำบล ตำบลละหนึ่งคน โดยหมอคนอาสาประจำตำบลยังคงทำหน้าที่เป็นหมอคนอาสาประจำหมู่บ้านด้วย

(3) การคัดเลือก แต่งตั้ง หมอคนอาสาประจำอำเภอ ให้หมอคนอาสาประจำตำบลในแต่ละอำเภอคัดเลือกกันเอง และเสนอรายชื่อให้หัวหน้าหน่วยพัฒนาที่ดินกลั่นกรองเสนอผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดิน แต่งตั้ง เว้นแต่ในกรณีที่เป็นและเร่งด่วน ให้หัวหน้าหน่วยพัฒนาที่ดินทำการคัดเลือกจากหมอคนอาสาประจำตำบล ที่พิจารณาแล้วเหมาะสมเสนอให้ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดิน แต่งตั้งเป็นหมอคนอาสาประจำอำเภอก็ได้ และให้มีหมอคนอาสาประจำอำเภออำเภอละหนึ่งคน โดยหมอคนอาสาประจำอำเภอยังคงทำหน้าที่เป็นหมอคนอาสาประจำตำบลในตำบลของตนเองด้วย

(4) การคัดเลือก แต่งตั้ง หมอคนอาสาประจำจังหวัด ให้หมอคนอาสาประจำอำเภอในแต่ละจังหวัดคัดเลือกกันเอง และเสนอรายชื่อให้ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดิน พิจารณาแต่งตั้ง เว้นแต่ในกรณีที่เป็นและเร่งด่วน ให้ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินทำการคัดเลือก และแต่งตั้งจากหมอคนอาสาประจำอำเภอที่พิจารณาแล้วเห็นว่าเหมาะสม ให้เป็นหมอคนอาสาประจำจังหวัดก็ได้ และให้มีหมอคนอาสาประจำจังหวัด จังหวัดละหนึ่งคน โดยหมอคนอาสาประจำจังหวัดยังคงทำหน้าที่เป็นหมอคนอาสาประจำอำเภอในอำเภอของตนเองด้วย

(5) การคัดเลือก แต่งตั้ง หมอคนอาสากรุงเทพมหานครระดับต่างๆ ให้คัดเลือก แต่งตั้ง หมอคนอาสาเป็นไปตามนี้คือ การคัดเลือก แต่งตั้ง หมอคนอาสาประจำ

กรุงเทพมหานคร ให้ใช้ระเบียบเกี่ยวกับการคัดเลือกแต่งตั้งหมอดินอาสาประจำจังหวัด การคัดเลือกแต่งตั้งหมอดินอาสาประจำเขต ให้ใช้ระเบียบเกี่ยวกับการคัดเลือกแต่งตั้งหมอดินอาสาประจำอำเภอ การคัดเลือกแต่งตั้งหมอดินอาสาประจำแขวง ให้ใช้ระเบียบเกี่ยวกับการคัดเลือกแต่งตั้งหมอดินอาสาประจำตำบล การคัดเลือกแต่งตั้ง หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ให้ใช้ระเบียบเกี่ยวกับการคัดเลือกแต่งตั้งหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

5.4.8 หน้าที่เครือข่ายหมอดินอาสา

ให้หมอดินอาสาประจำตำบล หมอดินอาสาประจำอำเภอ และหมอดินอาสาประจำจังหวัด รวมทั้งหมอดินอาสากรุงเทพมหานครในระดับ หมอดินอาสาประจำแขวง หมอดินอาสาประจำเขต และหมอดินอาสากรุงเทพมหานคร ดูแลเครือข่ายหมอดินในระดับที่ตนเองรับผิดชอบ โดยเครือข่ายหมอดินอาสาที่มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) สร้างความเข้าใจในปัญหา และมีจิตสำนึกในการแก้ปัญหาทรัพยากรดินของท้องถิ่นร่วมกัน
- (2) สร้างความเข้าใจในทิศทางและจุดหมายร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่มเครือข่าย ที่จะดำเนินการสนับสนุนรองรับการดำเนินงานของกรมพัฒนาที่ดินและเครือข่าย
- (3) ให้สมาชิกในเครือข่ายร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมมือกันกระทำอย่างแข็งขันในกิจกรรมต่างๆ ที่เครือข่ายดำเนินการร่วมกันอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
- (4) ให้หมอดินอาสาในระดับต่างๆ แต่ละแห่งมีการติดต่อ สื่อสาร พบปะ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายร่วมกัน

5.4.9 การดำรงตำแหน่งของหมอดินอาสา

ให้หมอดินอาสาประจำจังหวัด หมอดินอาสาประจำอำเภอ และหมอดินอาสาประจำตำบล มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปี นับแต่วันที่มิคำสั่งแต่งตั้ง โดยจะดำรงตำแหน่งติดต่อกันก็วาระก็ได้ ถ้าหมอดินอาสาด้วยกันให้การยอมรับ และผ่านการคัดเลือกตั้ง และแต่งตั้งอย่างถูกต้อง

5.4.10 การสิ้นสุดของหมอดินอาสา

หมอดินอาสาทุกระดับ สถานะจะสิ้นสุดลงได้ด้วยเหตุหนึ่งเหตุใด ดังต่อไปนี้

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) ย้ายที่อยู่ไปอยู่หมู่บ้านอื่น หรือไปทำการเกษตรนอกพื้นที่ที่ตนเองดำรงตำแหน่งอยู่

(4) คณะกรรมการหมอดินอาสาในระดับออกเสียงมากกว่า 2 ใน 3 หรือผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินเขต เห็นว่าไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของหมอดินอาสาได้

(5) ไม่เข้าร่วมกิจกรรมประชุมหรือฝึกอบรมที่กรมพัฒนาที่ดินดำเนินการเกิน 3 ครั้งติดต่อกัน โดยไม่ได้แจ้งเหตุผลความจำเป็นให้ผู้ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินทราบ

(6) ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกและถูกจำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดประมาท หรือความผิดลหุโทษ

เมื่อมีการสิ้นสุดสถานะ หรือพ้นตำแหน่งของหมอดินอาสาทุกระดับ ให้สถานีพัฒนาที่ดินดำเนินการคัดเลือก แต่งตั้ง หมอดินอาสาในระดับต่างๆ ให้แล้วเสร็จภายใน 45 วัน และให้หมอดินอาสาที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่อยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ที่ดำรงตำแหน่งแทน (กรมพัฒนาที่ดิน, 2558. น. 235-241)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า หมอดินอาสา คืออาสาสมัครของกรมพัฒนาที่ดิน ที่อาสาตนเองเข้ามาช่วยทำงานด้านการพัฒนาที่ดิน และมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการปฏิบัติการกิจของเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน ในด้านต่างๆ ดังนี้ เป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในพื้นที่ เป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินและหมอดินอาสาในระดับที่เกี่ยวข้อง เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมายจากสถานีพัฒนาที่ดิน เป็นผู้รับหรือ แจ้งข่าวสารข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบตลอดจนรับฟังปัญหา ความต้องการของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับกรมพัฒนาที่ดิน เป็นผู้ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านด้านการพัฒนาที่ดิน การใช้สารอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร เป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับที่รับผิดชอบ รายงานผลการปฏิบัติงานในส่วนที่ได้รับมอบหมายให้สถานีพัฒนาที่ดินทราบ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 เพศ

อรรวรรณ จินะใจหาญ (2554: 42) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย พบว่า หมอดินอาสาประจำตำบลร้อยละ 96.7 เป็นเพศชาย ซึ่งสอดคล้องกับ ประเสริฐ รวยเลิศ (2552: 66) ศึกษาการประเมินผลโครงการฝึกอบรมหมอดินอาสาสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 4 กรมพัฒนาที่ดิน พบว่าหมอดินอาสาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 97.9 และศศิธร หุ่นทอง (2555: 39) ศึกษาบทบาทหมอดินอาสาในการส่งเสริมการใช้ผลิตภัณฑ์เทคโนโลยีชีวภาพ ภูมิศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าหมอดินอาสาส่วนใหญ่ ร้อยละ 92.7 เป็นเพศชาย

6.2 อายุ

อรรวรรณ จินะใจหาญ (2554: 42) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย พบว่า หมอดินอาสาประจำตำบล ร้อยละ 44.7 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี สอดคล้องกับ ศศิธร หุ่นทอง (2555: 39) ศึกษาบทบาทหมอดินอาสาในการส่งเสริมการใช้ผลิตภัณฑ์เทคโนโลยีชีวภาพ ภูมิศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าหมอดินอาสาส่วนใหญ่ ร้อยละ 46.7 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี และรัชชัย กฤตวรรษนันต์ (2552: 62) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่เพื่อพัฒนาทรัพยากรดิน: ศึกษากรณีอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี มีอายุเฉลี่ย 41.31 ปี

6.3 ระดับการศึกษา

จิตติชญา เปรมกิจ (2552: 90) ได้ทำการศึกษาบทบาทหมอดินอาสาในการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงดินในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า หมอดินอาสาเรียนจบระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับ อรรวรรณ จินะใจหาญ (2554: 42) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย พบว่า หมอดินอาสาประจำตำบลร้อยละ 43.1 เรียนจบการศึกษาระดับประถมศึกษา และรัชชัย กฤตวรรษนันต์ (2552: 61) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่เพื่อพัฒนาทรัพยากรดิน: ศึกษากรณีอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ระดับการศึกษาของหมอดินอาสาประจำ หมู่บ้านในอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 51.85 จบการศึกษาระดับ (ป.4 ป.6 ป.7)

6.4 การประกอบอาชีพ

รัชชัย กฤตวรรษนันต์ (2552: 62) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่เพื่อพัฒนาทรัพยากรดิน: ศึกษากรณีอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรีมีผู้ประกอบอาชีพการเกษตรอย่างเดียว จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และมีผู้ประกอบอาชีพการเกษตรและอย่างอื่น จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 66.66

6.5 พื้นที่การเกษตร

อรรวรรณ จินะใจหาญ (2554: 43) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย พบว่า ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ของหมอดินอาสาประจำตำบล ร้อยละ 28.5 เท่ากันมี พื้นที่ทำการเกษตร 10 ไร่ หรือน้อยกว่า และ 11 - 20 ไร่

และ ชวัชชัย กฤตรัชตนันต์ (2552: 62) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่เพื่อพัฒนาทรัพยากรดิน: ศึกษากรณีอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรีมีการถือครองที่ดินเฉลี่ย 33.72 ไร่

6.6 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

อรวรรณ จินะใจหาญ (2554: 43) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย พบว่า หมอดินอาสาประจำตำบลร้อยละ 60.1 มีจำนวนสมาชิกใน ครัวเรือน 4-5 คน และจิตติชญา เปรมกิจ (2552: 90) ได้ทำการศึกษาบทบาทหมอดินอาสาในการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงดินในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า หมอดินอาสาที่มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.37 คน

6.7 การดำรงตำแหน่งทางสังคม

อรวรรณ จินะใจหาญ (2554: 43) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย พบว่า ร้อยละ 89.4 มีตำแหน่งหน้าที่ในชุมชน และ ชวัชชัย กฤตรัชตนันต์(2552: 69) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่เพื่อพัฒนาทรัพยากรดิน: ศึกษากรณีอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ตำแหน่งทางสังคมของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นกรรมการหมู่บ้าน หรือ อบต. ร้อยละ 44.4

6.8 ระยะเวลาการเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสา

อรวรรณ จินะใจหาญ (2554: 43) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย พบว่า หมอดินอาสาประจำตำบลร้อยละ 39.8 มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 6-10 ปี ส่วน ชวัชชัย กฤตรัชตนันต์ (2552: 62) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่เพื่อพัฒนาทรัพยากรดิน: ศึกษากรณีอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ระยะเวลาในการเข้ามาเป็นหมอดินอาสาเฉลี่ย 5.48 ปี

6.9 วิธีการเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

อรวรรณ จินะใจหาญ (2554: 42) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย พบว่า หมอดินอาสาประจำตำบลร้อยละ 29.3 สมัครด้วยตนเอง แต่ ชวัชชัย กฤตรัชตนันต์(2552: 62) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่เพื่อพัฒนาทรัพยากรดิน: ศึกษากรณีอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า เข้าร่วมโดยเป็นตัวแทนหมู่บ้านร้อยละ 59.25 จำนวน 32 คน

6.10 บทบาทหน้าที่การปฏิบัติงานของหมอดินอาสา

ธวัชชัย กฤตรัชตนันต์ (2552: 62) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่เพื่อพัฒนาทรัพยากรดิน: ศึกษากรณีอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า การพัฒนาศักยภาพของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการปฏิบัติงาน ก่อนได้รับกระบวนการพัฒนาศักยภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ใน ระดับการยอมรับนำไป ปฏิบัติ บางครั้ง คือเป็นผู้ประชาสัมพันธ์ให้คำแนะนำ เผยแพร่ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินในหมู่บ้าน ส่วนระดับปฏิบัติน้อยคือร่วมดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาที่ดินในหมู่บ้าน รองลงมา คือ เป็นตัวแทนของกรมพัฒนาที่ดินประจำหมู่บ้าน และเป็นผู้ประสานงานด้านการพัฒนาที่ดินระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดิน ตามลำดับ และการพัฒนาศักยภาพของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการปฏิบัติงาน หลังได้รับกระบวนการพัฒนาศักยภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับ บางครั้ง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ใน ระดับการยอมรับนำไป ปฏิบัติ บางครั้ง คือร่วมดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินในหมู่บ้าน รองลงมา คือ เป็นผู้ประชาสัมพันธ์ให้คำแนะนำเผยแพร่ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินในหมู่บ้าน และ เป็นตัวแทนของกรมพัฒนาที่ดินประจำหมู่บ้าน ตามลำดับ

ศศิธร หุ่นทอง (2555: 60) ศึกษาบทบาทหมอดินอาสาในการส่งเสริมการใช้ผลิตภัณฑ์เทคโนโลยีชีวภาพ กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า หมอดินอาสาส่วนใหญ่มีการปฏิบัติงานในระดับเป็นประจำ ด้านการส่งเสริมการใช้ผลิตภัณฑ์เทคโนโลยีชีวภาพ ด้านการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ และด้านการร่วมกิจกรรม

ฐิติชญา เปรมกิจ (2552: 91) ศึกษาบทบาทหมอดินอาสาในการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงดินในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า มีการปฏิบัติงานในการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงดินอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉลี่ย 2.82 และหมอดินอาสาได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสดอยู่ในระดับน้อย โดยเฉลี่ย 1.84

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในจังหวัดบึงกาฬ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านที่เข้ารับการอบรมกับสถานีพัฒนาที่ดินบึงกาฬ ประจำปีงบประมาณ 2561 จำนวน 673 ราย

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยใช้สูตรหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane จะได้กลุ่มตัวอย่างจากประชากรที่เป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านจำนวน 197 ราย (ค่าความคลาดเคลื่อนที่ผู้วิจัยยอมรับได้ = 0.06) ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลากจากหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

โดยคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของประชากรจากสูตรของ Taro Yamane (1973 อ้างถึงใน จินดา ขลิบทอง 2544: 19) คือ

$$n = \frac{N}{1 + N e^2}$$

โดย

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรทั้งหมดที่ใช้ในการศึกษา

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้

(ซึ่งการวิจัยครั้งนี้กำหนดให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ไม่เกินร้อยละ 6)

$$\text{แทนค่า} \quad n = \frac{673}{1 + 673 \times (0.06)^2}$$

$$n = 197$$

ดังนั้น ขนาดตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้จึงเท่ากับ 197 คน คิดเป็นร้อยละ 29.27 ของประชากรทั้งหมด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การสร้างแบบสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง โดยการกำหนดตัวแปรตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วจึงกำหนดตัวชี้วัดและมาตรวัดตัวแปรในแต่ละประเด็นตามที่กำหนดไว้ มาสร้างเป็นคำถาม ซึ่งคำถามประกอบด้วย 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) คำถามแบบปลายปิด 2) เป็นคำถามแบบปลายเปิด ตามประเด็นของวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคำถามได้ แบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 บัญญัติพื้นฐานบุคคลทางด้านสังคม และเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ ทำการเกษตร พื้นที่ทำการเกษตร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานภาคการเกษตร รายได้ภาคการเกษตร การดำรงตำแหน่งอื่นๆใดบ้างในหมู่บ้าน วิธีการเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ระยะเวลาการเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน สาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้ท่านเข้ามาเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

ตอนที่ 2 การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ประกอบด้วย การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของหมู่บ้าน คำถามของการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน เป็นแบบให้เลือกว่า ปฏิบัติและไม่ปฏิบัติ แบ่งออกเป็น 7 บทบาท ดังนี้

1. เป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในพื้นที่
2. เป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินและหมอดินอาสาในระดับที่เกี่ยวข้อง
3. เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมายจากสถานีพัฒนาที่ดิน
4. เป็นผู้รับหรือ แจกข่าวสารข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบตลอดจนรับฟังปัญหา ความต้องการของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับกรมพัฒนาที่ดิน
5. เป็นผู้ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านด้านการพัฒนาที่ดิน การใช้สารอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร
6. เป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับที่รับผิดชอบ
7. รายงานผลการปฏิบัติงานในส่วนที่ได้รับมอบหมายให้สถานีพัฒนาที่ดินทราบ

กำหนดค่าคะแนนดังนี้

ปฏิบัติ ได้ 1 คะแนน

ไม่ปฏิบัติ ได้ 0 คะแนน

ตอนที่ 3 ความต้องการได้รับการส่งเสริมของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน แบ่งออกเป็น 3 ตอนย่อย ดังนี้

ตอนย่อยที่ 3.1 ความต้องการทางด้านเนื้อหาความรู้ในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน เป็นคำถามที่ถามความต้องการเรื่องที่ดินหมอดินอาสาอยากมีความรู้เพิ่ม เป็นคำถามลักษณะปลายปิด

ตอนย่อยที่ 3.2 ความต้องการทางด้านวิธีการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน เป็นคำถามที่ถามความต้องการวิธีการในการส่งเสริมเป็นคำถามลักษณะปลายปิด

ตอนย่อยที่ 3.3 ความต้องการทางด้านปัจจัยการผลิตในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน เป็นคำถามที่ถามทางด้านปัจจัยการผลิตในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินเป็นคำถามลักษณะปลายปิด

โดยในแต่ละตอน วัดระดับความต้องการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินเป็น 5 ระดับได้แก่

มากที่สุด	ระดับคะแนน	5
มาก	ระดับคะแนน	4
ปานกลาง	ระดับคะแนน	3
น้อย	ระดับคะแนน	2
น้อยที่สุด	ระดับคะแนน	1

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของหมอดินอาสา ประกอบด้วย ปัญหาในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาเป็นคำถามลักษณะปลายปิด คำถามของปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่เป็นแบบให้เลือกตอบว่า เป็นและไม่เป็นโดยแบ่งเป็น 9 ประเด็น ประกอบด้วย

1. เป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในพื้นที่
2. เป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินและหมอดินอาสาในระดับที่เกี่ยวข้อง

3. เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมายจากสถานีพัฒนาที่ดิน
4. เป็นผู้รับหรือแจ้งข่าวสารข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบตลอดจนรับฟังปัญหาความต้องการของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับกรมพัฒนาที่ดิน
5. เป็นผู้ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านด้านการพัฒนาที่ดิน การใช้สารอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร
6. เป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับที่รับผิดชอบ
7. รายงานผลการปฏิบัติงานในส่วนที่ได้รับมอบหมายให้สถานีพัฒนาที่ดินทราบ
8. ความต้องการทางด้านวิธีการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน
9. ด้านปัจจัยการผลิต
กำหนดค่าคะแนนดังนี้

เป็น	ได้	1	คะแนน
ไม่เป็น	ได้	0	คะแนน

2.2 การตรวจสอบแก้ไขและปรับปรุงเครื่องมือ

2.2.1 การหาความถูกต้องของเนื้อหา โดยมีการนำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ไปขอคำปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องในเนื้อหาและเพื่อการใช้คำถามได้อย่างเหมาะสมครอบคลุมเนื้อหาและตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ทำการปรับปรุงตามคำแนะนำให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจสอบอีกครั้งเพื่อที่จะเป็นแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์

2.2.2 การตรวจสอบความเชื่อถือได้ โดยทำการทดสอบกับหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านและได้ผ่านการอบรมหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านปีที่ผ่านมา ที่อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งจะมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 30 ราย เพื่อดำเนินการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีแบบ Cronbach's Coefficient Alpha (Cronbach, 1951) หรือ สัมประสิทธิ์แอลฟา (α) พบว่า ตอนที่ 2 มีค่า α เท่ากับ 0.87 ซึ่งเป็นค่า reliability coefficient ที่มีความเหมาะสมจะเก็บข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ออกไปสัมภาษณ์หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน จำนวน 197 คน ในจังหวัดบึงกาฬ โดยดำเนินการชี้แจงเรื่อง วัตถุประสงค์ ความเป็นมา และประโยชน์ที่จะได้รับจากงานวิจัยนี้ และดำเนินการสัมภาษณ์โดยผู้สัมภาษณ์เป็นคนอ่านแบบสอบถาม แล้วผู้ให้สัมภาษณ์เป็นคนตอบคำถาม ผู้สัมภาษณ์บันทึกคำตอบ ตรวจสอบความครบถ้วนของเนื้อหา แล้วเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามนำมาทำการวิเคราะห์ หากค่าสถิติต่าง ๆ ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หากค่าร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน การแจกแจงความถี่ หากค่าร้อยละ และหาระดับการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านจากการตอบคำถามการปฏิบัติงาน 35 ข้อ โดยกำหนดเกณฑ์ให้คะแนนดังนี้

ปฏิบัติงานน้อยที่สุด	ระดับคะแนน	1 – 7
ปฏิบัติงานน้อย	ระดับคะแนน	8 – 14
ปฏิบัติงานปานกลาง	ระดับคะแนน	15 -21
ปฏิบัติงานมาก	ระดับคะแนน	22 – 28
ปฏิบัติงานมากที่สุด	ระดับคะแนน	29 – 35

ตอนที่ 3 ความต้องการได้รับการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน 3 ด้านคือ ด้านเนื้อหาความรู้ ด้านวิธีการ และด้านปัจจัยการผลิต วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย โดยถือเกณฑ์ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	ระดับความต้องการ
1.00-1.80	ต้องการน้อยสุด
1.81 - 2.60	ต้องการน้อย
2.61-3.40	ต้องการปานกลาง

3.41 - 4.20

ต้องการมาก

4.21-5.00

ต้องการมากที่สุด

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของหมอดินอาสา โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และหาระดับปัญหาของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านต่องานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินจากการตอบคำถามการมีปัญห จำนวน 27 ข้อ มีหลักเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

มีปัญหาน้อย

ระดับคะแนน 1 - 9

มีปัญหปานกลาง

ระดับคะแนน 10 - 18

มีปัญหามาก

ระดับคะแนน 19 - 27



บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในจังหวัดบึงกาฬ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการทำแบบสัมภาษณ์ สัมภาษณ์หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน จำนวน 197 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบคำบรรยาย แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ปัจจัยพื้นฐานบุคคลทางด้านสังคม และเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

ตอนที่ 2 การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

ตอนที่ 3 ความต้องการได้รับการส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสา

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และอาชีพหลัก โดยแสดงเป็นค่าสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (197 คน)	ร้อยละ (100.00)
1. เพศ		
ชาย	175	88.83
หญิง	22	11.17
2. อายุ		
20-40 ปี	10	5.08
41-60 ปี	124	62.94
61 ขึ้นไป	63	31.98
Minimum = 21 Maximum = 77 Mean = 56.41 S.D. = 8.94		
3. ระดับการศึกษา		
ระดับต่ำกว่าประถมศึกษา	0	0.00
ระดับประถมศึกษา	94	47.72
ระดับมัธยมศึกษาหรือสูงกว่า	103	52.28
4. จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
1-3 คน	22	11.17
4-6 คน	144	73.10
7 คนหรือมากกว่า	31	15.73
Minimum = 2 Maximum = 20 Mean = 5.10 S.D. = 1.95		
5. อาชีพหลัก		
เกษตรกร	197	100.00
ค้าขาย	0	0.00
รับจ้าง	0	0.00

จากตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน มีรายละเอียดดังนี้

เพศ จากการศึกษาพบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 88.38 เป็นเพศชาย และร้อยละ 11.17 เป็นเพศหญิง

อายุ จากการศึกษาพบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 62.94 มีอายุระหว่าง 41-60 ปี ร้อยละ 31.98 มีอายุ 61 ปีขึ้นไป และหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 5.08 มีอายุระหว่าง 20 - 40 ปี โดยหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีอายุต่ำสุด 21 ปี อายุสูงสุด 77 ปี และอายุเฉลี่ยของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านคือ 56.41 ปี

ระดับการศึกษา จากการศึกษา พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 52.28 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือสูงกว่า ร้อยละ 47.72 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จากการศึกษา พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 73.10 มีสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน ร้อยละ 15.73 มีสมาชิกในครัวเรือน 7 คนหรือมากกว่า ร้อยละ 11.17 มีสมาชิกในครัวเรือน 1-3 คน โดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่ำสุด 2 คน สูงสุด 20 คน และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยเฉลี่ยอยู่ที่ 5.10 คน

อาชีพหลัก จากการศึกษา พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 100 ประกอบอาชีพหลักเป็นเกษตรกร

1.2 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ได้แก่ พื้นที่ทำการเกษตร จำนวนแรงงานภาคการเกษตร และรายได้จากภาคการเกษตรโดยแสดงเป็นค่าสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุดค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลทางเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

ข้อมูลทางเศรษฐกิจ	จำนวน (197 คน)	ร้อยละ (100.00)
1. พื้นที่ทำการเกษตร		
ที่ดินของตัวเอง		
1-10 ไร่	32	16.24
11-20 ไร่	56	28.43
21-30 ไร่	51	25.89
31-40 ไร่	20	10.15
41-50 ไร่	18	9.14
มากกว่า 50 ไร่ ขึ้นไป	8	4.06
ที่ดินที่เช่าผู้อื่น		
1-10 ไร่	6	9.64
11-20 ไร่	6	3.05
21-30 ไร่	3	1.52
31-40 ไร่	1	0.51
41-50 ไร่	3	1.52
มากกว่า 50 ไร่ ขึ้นไป	0	0.00
ที่ดินที่ไม่เสียค่าเช่า/ที่ดินส่วนบุคคลอื่นให้ทำกินเปล่า		
1-10 ไร่	6	3.05
11-20 ไร่	5	2.54
21-30 ไร่	3	1.52
31-40 ไร่	1	0.51
41-50 ไร่	3	1.52
มากกว่า 50 ไร่ ขึ้นไป	0	0.00

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อมูลทางเศรษฐกิจ	จำนวน (197 คน)	ร้อยละ (100.00)
2. รูปแบบการทำการเกษตร (ตอบมากกว่า 1 ข้อ)		
ทำนา	178	48.63
ทำสวน	126	34.43
ทำไร่	52	14.21
พืชผัก	2	0.55
การเกษตรแบบผสมผสาน	8	2.19
3. จำนวนแรงงานภาคการเกษตร		
1-3 คน	140	71.07
4-6 คน	56	28.43
7 คนหรือมากกว่า	1	0.51
Minimum = 1 Maximum = 7 Mean =2.77 S.D. = 1.94		

จากตารางที่ 4.2 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน จากการศึกษา มีรายละเอียด คือ

พื้นที่ทำการเกษตร จากการศึกษาพบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมากกว่าครึ่งมีพื้นที่เป็นของตนเอง โดยเกษตรกร ร้อยละ 28.43 มีพื้นที่อยู่ระหว่าง 11-20 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 25.89 มีพื้นที่อยู่ระหว่าง 21-30 ไร่ และเกษตรกร ร้อยละ 16.24 ร้อยละ 10.15 ร้อยละ 9.14 และร้อยละ 4.06 มีพื้นที่อยู่ระหว่าง 1-10 ไร่ 31-40 ไร่ 41-50 ไร่ และมีพื้นที่มากกว่า 50 ไร่ ขึ้นไป ตามลำดับ โดยมีที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านเองเฉลี่ย 23.50 ไร่

สำหรับที่ดินที่เช่าผู้อื่น จากการศึกษาพบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนน้อยมีพื้นที่ที่เช่าผู้อื่น ร้อยละ 3.05 เช่าพื้นที่อยู่ระหว่าง 1-10 ไร่ และ 11-20 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 1.52 เช่าพื้นที่อยู่ระหว่าง 21-30 ไร่ และ 41-50 ไร่ และหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนน้อยสุด ร้อยละ 0.51 เช่าพื้นที่อยู่ระหว่าง 31-40 ไร่ โดยมีพื้นที่เช่าผู้อื่นเฉลี่ย 2.02 ไร่

ที่ดินที่ไม่เสียค่าเช่าหรือที่ดินส่วนบุคคลอื่นให้ทำกินเปล่า จากการศึกษาพบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนน้อยมีพื้นที่ที่ไม่เสียค่าเช่าหรือที่ดินส่วนบุคคลอื่นให้ทำกินเปล่า ร้อยละ 3.05 ไม่เสียค่าเช่าพื้นที่อยู่ระหว่าง 11-20 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 2.54 ไม่เสียค่าเช่าพื้นที่อยู่ระหว่าง

21-30 ไร่ และหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนน้อย ร้อยละ 1.52 และ 0.51 ไม่เสียค่าเช่าพื้นที่อยู่ระหว่าง 31-40 ไร่ มากกว่า 50 ไร่ ขึ้นไป และ 41-50 ไร่ โดยมีพื้นที่ไม่เสียค่าเช่าหรือที่ดินส่วนบุคคลอื่นให้ทำกินเปล่า เฉลี่ย 1.89 ไร่

รูปแบบการทำการเกษตร จากการศึกษาพบว่าหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านที่ส่วนใหญ่ ร้อยละ 48.6 ทำการเกษตรในรูปแบบของการทำนา รองลงมา ร้อยละ 34.43 ทำสวน และหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนน้อย ร้อยละ 14.21 2.19 และ 0.55 ทำไร่ เกษตรผสมผสาน และพืชผักตามลำดับ

จำนวนแรงงานภาคการเกษตร จากการศึกษาพบว่า ครอบครัวของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมากกว่าครึ่งหนึ่ง ร้อยละ 71.03 มีแรงงานภาคการเกษตร อยู่ระหว่าง 1-3 คน รองลงมา ร้อยละ 28.43 มีแรงงานภาคการเกษตร อยู่ระหว่าง 4-6 คน และหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนน้อย ร้อยละ 0.51 มีแรงงานในครอบครัว 7 คนหรือมากกว่า โดยมีจำนวนแรงงานภาคการเกษตร น้อยสุด 1 คน มากสุด 7 คน และมีจำนวนแรงงานภาคการเกษตร เฉลี่ยเท่ากับ 2.77 คน

1.3 สภาพพื้นฐานทางสังคมของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ได้แก่ การดำรงตำแหน่งอื่นๆ วิธีการเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ระยะเวลาการเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน โดยแสดงเป็นค่าสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อให้ทราบถึงลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีรายละเอียดดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ข้อมูลทางสังคมของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

ข้อมูลทางสังคม	จำนวน (197 คน)	ร้อยละ (100.00)
1. การดำรงตำแหน่งอื่นๆ		
ไม่ดำรงตำแหน่งอื่นๆ	103	52.28
ดำรงตำแหน่งอื่นๆ (ได้แก่ กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, ส.อบต. อาสาสมัครต่างๆ)	94	47.72
2. วิธีการเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน		
สมัครเข้ามาเอง	101	51.27
เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินชักชวนและคัดเลือกเข้ามา	5	2.54
ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของหมู่บ้าน	92	46.19

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ข้อมูลทางสังคม	จำนวน (197 คน)	ร้อยละ (100.00)
3. ระยะเวลาการเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน		
1 – 5 ปี	61	30.96
6 – 10 ปี	76	38.58
11 – 15 ปี	20	10.15
16 – 20 ปี	21	10.66
21 ปี ขึ้นไป	19	9.64
Minimum = 1 Maximum = 30 Mean =10.01 S.D. = 7.08		
4. สาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้เข้ามาเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน (ตอบมากกว่า 1 ข้อ)		
ต้องการแก้ไขปัญหาเรื่องดินในพื้นที่ของตนเอง	195	42.30
ช่วยเหลือเพื่อนเกษตรกรเรื่องดินและปุ๋ย	185	40.13
ได้รับการคัดเลือกจากเกษตรกรในชุมชน	73	15.84
ได้รับการขอร้องจากผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน	7	1.52
ได้รับการขอร้องจากเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน	1	0.22

จากตารางที่ 4.3 สภาพพื้นฐานทางสังคมของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน พบว่า การดำรงตำแหน่งอื่นๆ จากการศึกษาพบว่าหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 52.28 ไม่ได้ดำรงตำแหน่งอื่นๆ และ ร้อยละ 47.72 ดำรงตำแหน่งอื่นๆ ในทางสังคม

การเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน จากการศึกษาพบว่าหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 51.27 สมัครเข้ามาเอง ร้อยละ 46.19 ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของหมู่บ้าน และหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 2.54 เข้ามาเป็นหมอดินจากการที่เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินชักชวน

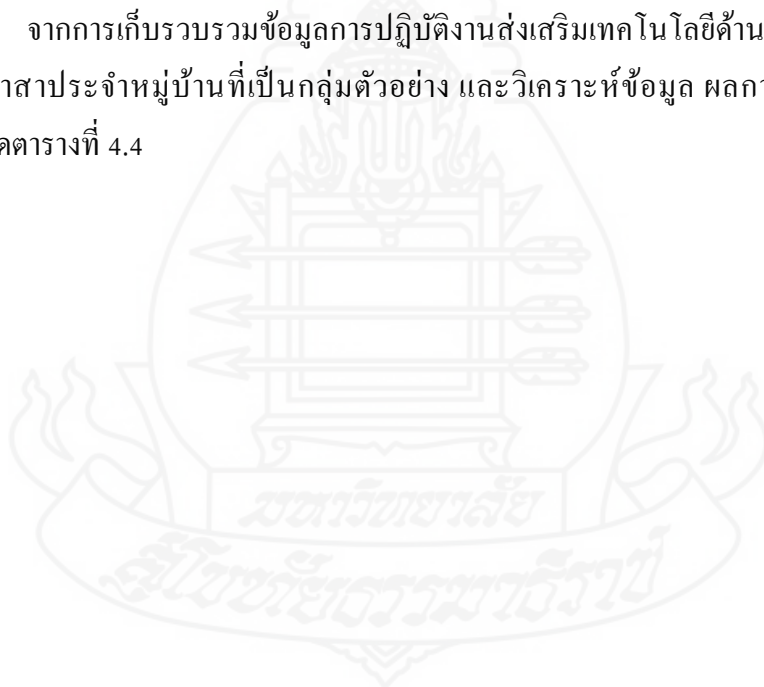
ระยะเวลาการเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน จากการศึกษาพบว่าหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 38.58 มีระยะเวลาการเข้าร่วมเป็นหมอดิน 6 – 10 ปี ร้อยละ 30.96 1 – 5 ปี ร้อยละ 10.66 และร้อยละ 10.15 มีระยะเวลาการเข้าร่วมเป็นหมอดิน 16-20 ปี และ 11-15 ปี ตามลำดับ และหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 9.64 มีระยะเวลาการเข้าร่วมเป็นหมอดิน 21 ปี

ขึ้นไป โดยมีระยะเวลาการเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านน้อยสุด 1 ปี มีระยะเวลาการเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมากที่สุด 30 ปี และมีระยะเวลาการเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านเฉลี่ยเท่ากับ 10.01 ปี

สาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้เข้ามาเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน จากการศึกษาพบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 42.30 ต้องการแก้ไขปัญหาเรื่องดินในพื้นที่ของตนเอง ร้อยละ 40.13 ต้องการช่วยเหลือเพื่อนเกษตรกรเรื่องดินและปุ๋ย และหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 1.52 และ 0.22 ได้รับคัดเลือกจากเกษตรกรในชุมชน ได้รับการขอร้องจากผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน และได้รับการขอร้องจากเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินตามลำดับ

ตอนที่ 2 การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียดตารางที่ 4.4



ตารางที่ 4.4 การปฏิบัติงานประเดิมเป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของ
กรมพัฒนาที่ดินในพื้นที่ของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

กิจกรรมที่ดำเนินการ	ปฏิบัติ		ลำดับ
	จำนวน	ร้อยละ	
1. ส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินให้เกิดเป็นรูปธรรม สามารถนำไปถ่ายทอด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับเกษตรกร	195	98.98	3
2. ให้บริการข้อมูลด้านต่างๆ อย่างถูกต้อง และทันสมัยเพื่อให้เหมาะสมกับศักยภาพของดิน	195	98.98	3
3. อนุรักษ์ดินและน้ำ การฟื้นฟูปรับปรุงบำรุงดิน เพื่อลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และสามารถใช้อย่างยั่งยืน	197	100.00	1
4. พัฒนาองค์กรเพื่อให้เป็นองค์กรที่เป็นเลิศด้านการพัฒนาที่ดิน	196	99.49	2

จากตารางที่ 4.4 การปฏิบัติงานประเดิมเป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในพื้นที่ของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน พบว่าหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านทั้งหมด ร้อยละ 100.0 ปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ การฟื้นฟูปรับปรุงบำรุงดิน เพื่อลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และสามารถใช้อย่างยั่งยืน รองลงมา ร้อยละ 99.49 ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาองค์กรเพื่อให้เป็นองค์กรที่เป็นเลิศด้านการพัฒนาที่ดิน ด้านการส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินให้เกิดเป็นรูปธรรม สามารถนำไปถ่ายทอด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับเกษตรกร และร้อยละ 98.98 ปฏิบัติงานด้านการให้บริการข้อมูลด้านต่างๆ อย่างถูกต้องและทันสมัยเพื่อให้เหมาะสมกับศักยภาพของดิน ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 การปฏิบัติงานประเด็นเป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินและหมอดินอาสาในระดับที่เกี่ยวข้อง

กิจกรรมที่ดำเนินการ	ปฏิบัติ		ลำดับ
	จำนวน	ร้อยละ	
1. การประสานงานกับเกษตรกร			
1.1 นัดหมายเกษตรกรในพื้นที่ให้แก่เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน	110	55.84	6
1.2 นำเอกสารเผยแพร่ของกรมพัฒนาที่ดินแจกให้เกษตรกรทั่วไป	113	57.36	5
2. การประสานงานกับหมอดินอาสา			
2.1 แจกข้อมูลข่าวสาร	149	75.63	3
2.2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์กับหมอดินด้วยกันเอง	153	77.66	2
3. การประสานงานกับเจ้าหน้าที่			
3.1 รับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่	166	84.26	1
3.2 นัดหมายเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินมาให้ความรู้แก่เกษตรกรในหมู่บ้านของตนเอง	136	69.04	4

จากตารางที่ 4.5 การปฏิบัติงานประเด็นเป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินและหมอดินอาสาในระดับที่เกี่ยวข้อง พบว่าหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านปฏิบัติงาน ร้อยละ 84.26 ด้านการประสานงานกับเจ้าหน้าที่มากที่สุด คือ การรับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ รองลงมา ร้อยละ 77.66 ปฏิบัติงานด้านการประสานงานกับหมอดินอาสา คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์กับหมอดินด้วยกันเอง ร้อยละ 75.63 ปฏิบัติงานด้านการแจ้งข้อมูลข่าวสาร และร้อยละ 69.04 ปฏิบัติงานด้านการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ คือ นัดหมายเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินมาให้ความรู้แก่เกษตรกรในหมู่บ้านของตนเอง ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 การปฏิบัติงานประเด็นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมายจาก
สถานีพัฒนาที่ดิน

กิจกรรมที่ดำเนินการ	ปฏิบัติ		ลำดับ
	จำนวน	ร้อยละ	
1. กิจกรรมฝึกอบรม			
1.1. เข้าร่วมฝึกอบรม หลักสูตร “การพัฒนา หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน”	194	98.48	1
1.2. เข้าร่วมฝึกอบรมตามหลักสูตรต่างๆที่ สถานีพัฒนาที่ดินจัดขึ้น	194	98.48	1
2. กิจกรรมสาริตและจัดทำศูนย์เรียนรู้			
2.1 จัดทำแปลงสาธิตการใช้ผลิตภัณฑ์ของ กรมพัฒนาที่ดิน	76	38.58	3
2.2 จัดทำศูนย์เรียนรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน	74	37.56	4
3. กิจกรรมรณรงค์			
3.1 ร่วมกิจกรรมรณรงค์ที่ทางสถานีพัฒนา ที่ดินจัดขึ้น	183	92.89	2

จากตารางที่ 4.6 การปฏิบัติงานประเด็นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมายจากสถานีพัฒนาที่ดินพบว่าหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 98.48 ปฏิบัติงานด้านกิจกรรมฝึกอบรมมากที่สุด คือ เข้าร่วมฝึกอบรม หลักสูตร “การพัฒนาหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน” และเข้าร่วมฝึกอบรมตามหลักสูตรต่างๆที่สถานีพัฒนาที่ดินจัดขึ้น รองลงมา ร้อยละ 92.89 ปฏิบัติงานด้านกิจกรรมรณรงค์ คือร่วมกิจกรรมรณรงค์ที่ทางสถานีพัฒนาที่ดินจัดขึ้น ร้อยละ 38.58 ปฏิบัติงานด้านกิจกรรมสาริตและจัดทำศูนย์เรียนรู้ คือ จัดทำแปลงสาธิตการใช้ผลิตภัณฑ์ของกรมพัฒนาที่ดิน และร้อยละ 37.56 ปฏิบัติงานด้านจัดทำศูนย์เรียนรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 การปฏิบัติงานประเด็นเป็นผู้รับหรือแจ้งข่าวสารข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบตลอดจนรับฟังปัญหา ความต้องการของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับกรมพัฒนาที่ดิน

กิจกรรมที่ดำเนินการ	ปฏิบัติ		ลำดับ
	จำนวน	ร้อยละ	
1. ด้านการประชาสัมพันธ์			
1.1 ประชาสัมพันธ์โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	96	48.73	5
1.2 ประชาสัมพันธ์ช่วงเวลาที่เกษตรกรสามารถขอรับปัจจัยทางด้านการปรับปรุงบำรุงดิน	98	49.75	5
2. ด้านการชี้แจง			
2.1 ชี้แจงวิธีการเก็บตัวอย่างดินที่ถูกต้อง	145	73.60	1
2.2 ชี้แจงข้อมูลโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	144	73.10	2
2.3 ชี้แจงวิธีการใช้ผลิตภัณฑ์ พด.	145	73.60	1
2.4 ชี้แจงการใช้พืชปุ๋ยสด	145	73.60	1
2.5 ชี้แจงการใช้สารปรับสภาพดิน (โคโลไมท์)	143	72.59	3
3. ด้านการรับฟังปัญหา			
3.1 รับฟังปัญหาเรื่องดินของเกษตรกรในพื้นที่แล้วแจ้งให้เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดินทราบ	99	50.25	4
3.2 รับฟังความต้องการปัจจัยการผลิตทางการพัฒนาที่ดินของเกษตรกรในพื้นที่แล้วแจ้งให้เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดินทราบ	99	50.25	4

จากตารางที่ 4.7 การปฏิบัติงานประเด็นเป็นผู้รับหรือแจ้งข่าวสารข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบตลอดจนรับฟังปัญหา ความต้องการของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับกรมพัฒนาที่ดิน พบว่าหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 73.60 ปฏิบัติด้านการชี้แจงมากที่สุด คือชี้แจงวิธีการเก็บตัวอย่างดินที่ถูกต้อง ชี้แจงวิธีการใช้ผลิตภัณฑ์ พด. และชี้แจงการใช้พืชปุ๋ยสด รองลงมา ร้อยละ 73.10 ปฏิบัติด้านการชี้แจงข้อมูล โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ชี้แจงการใช้สารปรับสภาพดิน(โดโลไมท์) ร้อยละ 72.59 ปฏิบัติด้านการรับฟังปัญหา คือ รับฟังปัญหาเรื่องดินของเกษตรกรในพื้นที่แล้วแจ้งให้เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดินทราบ ร้อยละ 50.24 ปฏิบัติด้านการรับฟังความต้องการปัจจัยการผลิตทางการพัฒนาที่ดินของเกษตรกรในพื้นที่แล้วแจ้งให้เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดินทราบ ร้อยละ 49.75 ปฏิบัติด้านการประชาสัมพันธ์ คือ ประชาสัมพันธ์ช่วงเวลาที่เกษตรกรสามารถขอรับปัจจัย และร้อยละ 48.73 ปฏิบัติด้านประชาสัมพันธ์โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 การปฏิบัติงานประเด็นเป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในด้านการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ และเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินแก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบ

กิจกรรมที่ดำเนินการ	ปฏิบัติ		ลำดับ
	จำนวน	ร้อยละ	
1. การสาธิต			
1.1 สาธิตการทำปุ๋ยหมักให้แก่เกษตรกร ภายในกลุ่ม	162	82.23	2
1.2 สาธิตใช้สารอินทรีย์ เช่น น้ำหมัก ชีวภาพ ปุ๋ยหมัก	163	82.74	1
2. การให้คำแนะนำ			
2.1 ให้คำแนะนำการใช้สารอินทรีย์เพื่อลด การใช้สารเคมีทางการเกษตร	162	82.23	2
2.2 แนะนำวิธีการบริหารจัดการกลุ่มให้มี ความเข้มแข็ง	146	74.11	3

จากตารางที่ 4.8 การปฏิบัติงานประเด็นเป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในด้านการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ และเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินแก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบ พบว่าหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 82.74 ปฏิบัติงานด้านการสาธิตมากที่สุด คือ สาธิตใช้สารอินทรีย์ เช่น น้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยหมัก รองลงมา ร้อยละ 82.23 คือ ปฏิบัติงานด้านสาธิตการทำปุ๋ยหมักให้แก่เกษตรกรภายในกลุ่ม และด้านการให้คำแนะนำ คือ ให้คำแนะนำการใช้สารอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร และ ร้อยละ 74.11 ปฏิบัติงานด้านแนะนำวิธีการบริหารจัดการกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 การปฏิบัติงานประเด็นเป็นผู้ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านด้านการพัฒนาที่ดิน การใช้สารอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร

กิจกรรมที่ดำเนินการ	ปฏิบัติ		ลำดับ
	จำนวน	ร้อยละ	
1. การให้คำปรึกษา			
1.1 ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ	162	82.23	1
1.2 ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการผลิตน้ำหมักสูตรต่างๆ	162	82.23	1

จากตารางที่ 4.9 การปฏิบัติงานประเด็นเป็นผู้ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านด้านการพัฒนาที่ดิน การใช้สารอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร พบว่าหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 82.23 ปฏิบัติงานด้านการให้คำปรึกษา คือ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ และให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการผลิตน้ำหมักสูตรต่างๆ

ตารางที่ 4.10 การปฏิบัติงานประเด็นเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสาใน ระดับที่รับผิดชอบ

กิจกรรมที่ดำเนินการ	ปฏิบัติ		ลำดับ
	จำนวน	ร้อยละ	
1. การเป็นตัวแทน			
1.1 เป็นตัวแทนของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ	86	43.65	3
1.2 เป็นตัวแทนของหมอดินอาสา เพื่อสะท้อนถึงปัญหาของการทำงานของหมอดินอาสาในแต่ละพื้นที่ให้แก่สถานีพัฒนาที่ดิน	87	44.16	2
2. การจัดกระบวนการเรียน			
2.1 เป็นผู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างหมอดินอาสาด้วยกัน	147	74.62	1

จากตารางที่ 4.10 การปฏิบัติงานประเด็นเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับที่รับผิดชอบ พบว่าหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 74.62 ปฏิบัติงานด้านการจัดกระบวนการเรียนมากที่สุด คือ เป็นผู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างหมอดินอาสาด้วยกัน รองลงมา ร้อยละ 44.16 ปฏิบัติงานด้านการเป็นตัวแทน คือ เป็นตัวแทนของหมอดินอาสา เพื่อสะท้อนถึงปัญหาของการทำงานของหมอดินอาสาในแต่ละพื้นที่ให้แก่สถานีพัฒนาที่ดิน และร้อยละ 43.65 ปฏิบัติงานด้านการเป็นตัวแทนของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ตามลำดับ

ตารางที่ 4.11 การปฏิบัติงานประเด็นรายงานผลการปฏิบัติงานในส่วนที่ได้รับมอบหมายให้สถานีพัฒนาที่ดินตราบ

กิจกรรมที่ดำเนินการ	ปฏิบัติ		ลำดับ
	จำนวน	ร้อยละ	
1. มีการรายงานทางโทรศัพท์ให้เจ้าหน้าที่ได้ทราบการจัดกระบวนการเรียน	58	29.44	2
2. มีการจัดทำรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรส่งให้เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน	122	61.93	1

จากตารางที่ 4.11 การปฏิบัติงานประเด็นรายงานผลการปฏิบัติงานในส่วนที่ได้รับมอบหมายให้สถานีพัฒนาที่ดินตราบ พบว่าหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 61.93 ปฏิบัติงานด้านการจัดทำรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรส่งให้เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินมากที่สุด และ ร้อยละ 29.44 ปฏิบัติงานด้านการรายงานทางโทรศัพท์ให้เจ้าหน้าที่ได้ทราบการจัดกระบวนการเรียน

ตารางที่ 4.12 ระดับการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

n = 197

จำนวนข้อที่ปฏิบัติ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ระดับการปฏิบัติงาน
ปฏิบัติ 1 - 7 ข้อ	0	0.0	น้อยที่สุด
ปฏิบัติ 8 - 14 ข้อ	17	8.63	น้อย
ปฏิบัติ 15 - 21 ข้อ	39	19.80	ปานกลาง
ปฏิบัติ 22 - 28 ข้อ	62	31.47	มาก
ปฏิบัติ 29 - 35 ข้อ	79	40.10	มากที่สุด

Minimum = 10 Maximum = 35 Mean = 25.52 S.D.= 5.88

จากตารางที่ 4.12 ระดับการปฏิบัติงานในการส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 40.10 มีการปฏิบัติงานในการส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินในระดับมากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 31.47 มีการปฏิบัติงานในการส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินในระดับมาก หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ส่วนน้อย ร้อยละ 19.80 มีการปฏิบัติงานในการส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินระดับปานกลาง และหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนน้อยมาก ร้อยละ 8.63 โดยมีการปฏิบัติงานในการส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน

ตอนที่ 3 ความต้องการได้รับการส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

3.1 ความต้องการทางด้านเนื้อหาความรู้ในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

ผลการศึกษาความต้องการทางด้านเนื้อหาความรู้ในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 ระดับความต้องการด้านเนื้อหาความรู้ในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

ข้อความ	ระดับความต้องการ (จำนวน/ร้อยละ)					\bar{X} (S.D)	ระดับ ความ ต้องการ	ลำดับ
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
	n = 197							
1. ความหมายและความสำคัญของดิน	5 (2.54)	105 (53.30)	86 (43.65)	1 (0.51)	0 (0.00)	3.58 0.57	ปาน กลาง	11
2. ลักษณะและสมบัติของดิน	5 (2.54)	105 (53.30)	87 (44.16)	0 (0.00)	0 (0.00)	3.58 0.54	ปาน กลาง	12
3. การสำรวจจำแนกดินแผนที่ดินและทรัพยากรดิน	5 (2.54)	101 (51.27)	85 (43.15)	6 (3.05)	0 (0.00)	3.58 0.60	ปาน กลาง	13
4. ธาตุอาหารพืช	10 (5.08)	97 (49.24)	85 (43.15)	5 (2.54)	0 (0.00)	3.57 0.63	ปาน กลาง	14

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

n = 197

ข้อความ	ระดับความต้องการ					\bar{X} S.D.	ระดับ ความ ต้องการ	ลำดับ
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
5. วัสดุปรับปรุงดิน	21 (10.66)	95 (48.22)	77 (39.09)	4 (2.03)	0 (0.00)	3.69 0.69	มาก	9
6. ดินปัญหาและการ ปรับปรุงแก้ไข	17 (8.63)	98 (49.75)	79 (40.10)	3 (1.52)	0 (0.00)	3.65 0.66	ปาน กลาง	10
7. การเก็บตัวอย่างดิน เพื่อการวิเคราะห์ และการแปลผล	4 (2.03)	96 (48.73)	92 (46.70)	5 (2.54)	0 (0.00)	3.50 0.59	ปาน กลาง	15
8. โปรแกรมดินไทย และธาตุอาหารพืช	2 (1.02)	85 (43.15)	104 (52.79)	6 (3.05)	0 (0.00)	3.42 0.57	ปาน กลาง	18
9. โปรแกรม คำแนะนำการ จัดการดินและปุ๋ย รายแปลง	3 (1.52)	88 (44.67)	100 (50.76)	6 (3.05)	0 (0.00)	3.45 0.58	ปาน กลาง	16
10 การอนุรักษ์ดินและ น้ำ	29 (14.72)	97 (49.24)	71 (36.04)	0 (0.00)	0 (0.00)	3.79 0.67	มาก	2
11. หลุมฝังเพื่อการ อนุรักษ์ดินและน้ำ	30 (15.23)	99 (50.25)	68 (34.52)	0 (0.00)	0 (0.00)	3.81 0.68	มาก	1
12. การผลิตปุ๋ยหมัก จากสารเร่ง ซูเปอร์ พด.1	20 (10.15)	107 (54.31)	69 (35.03)	1 (0.51)	0 (0.00)	3.74 0.64	มาก	6
13. การผลิตน้ำหมัก จากสารเร่ง ซูเปอร์ พด.2	20 (10.15)	108 (54.82)	68 (34.52)	1 (0.51)	0 (0.00)	3.75 0.64	มาก	5

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

n = 197

ข้อความ	ระดับความต้องการ					\bar{X} (S.D.)	ระดับ ความ ต้องการ	ลำดับ
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
14. การผลิตจุลินทรีย์ ควบคุมเชื้อสาเหตุ โรคพืชโดยใช้สาร เร่งซูเปอร์ พล.3	22 (11.17)	109 (55.33)	65 (32.99)	1 (0.51)	0 (0.00)	3.77 0.68	มาก	3
15. การผลิต สารบำบัด น้ำเสียและขจัด กลิ่นเหม็นจากสาร เร่งซูเปอร์ พล.6	20 (10.15)	111 (56.35)	64 (32.49)	2 (1.02)	0 (0.00)	3.76 0.64	มาก	4
16. การผลิตสาร ป้องกันแมลง ศัตรูพืชที่ผลิต จาก สารเร่งซูเปอร์ พล.7	21 (10.66)	111 (56.35)	64 (32.49)	1 (0.51)	0 (0.00)	3.75 0.63	มาก	5
17. การผลิตปุ๋ยชีวภาพ พล.12	26 (13.20)	92 (46.70)	79 (40.10)	0 (0.00)	0 (0.00)	3.75 0.68	มาก	5
18. ปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูง สูตรกรมพัฒนาที่ดิน	26 (13.20)	89 (46.70)	82 (40.10)	0 (0.00)	0 (0.00)	3.72 0.69	มาก	7
19. การใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อ การเกษตร	27 (13.71)	88 (44.67)	80 (40.61)	2 (1.02)	0 (0.00)	3.71 0.71	มาก	8
20. เกษตรอินทรีย์แบบมี ส่วนร่วม	25 (12.69)	88 (44.67)	81 (41.12)	3 (1.52)	0 (0.00)	3.69 0.71	มาก	9
21. Zoning	9 (4.57)	82 (41.62)	91 (46.19)	14 (7.11)	1 (0.51)	3.43 0.71	ปาน กลาง	17
เฉลี่ย						3.65 0.62	ปาน กลาง	

จากตารางที่ 4.13 ความต้องการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการทางด้านเนื้อหาความรู้ในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน โดยเฉลี่ยมีระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย 3.65 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการทางด้านเนื้อหาความรู้ในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินระดับมาก โดยมีลำดับความต้องการทางด้านเนื้อหาความรู้ในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ดังนี้ (1) หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ มีค่าเฉลี่ย 3.81 (2) การอนุรักษ์ดินและน้ำ มีค่าเฉลี่ย 3.79 (3) การผลิตจุลินทรีย์ควบคุมเชื้อสาเหตุโรคพืช โดยใช้สารเร่งชูปเปอร์ พด.3 มีค่าเฉลี่ย 3.77 (4) การผลิต สารบำบัดน้ำเสียและขจัดกลิ่นเหม็นจากสารเร่งชูปเปอร์ พด.6 มีค่าเฉลี่ย 3.76 (5) การผลิตน้ำหมักจากสารเร่งชูปเปอร์ พด.2, การผลิตสารป้องกันแมลงศัตรูพืชที่ผลิต จากสารเร่งชูปเปอร์ พด.7 และการผลิตปุ๋ยชีวภาพ พด.12 มีค่าเฉลี่ย 3.75 (6) การผลิตปุ๋ยหมักจากสารเร่งชูปเปอร์ พด.1 มีค่าเฉลี่ย 3.74 (7) ปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูงสูตรกรมพัฒนาที่ดิน มีค่าเฉลี่ย 3.72 (8) การใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อการเกษตร มีค่าเฉลี่ย 3.71 (9) วัสดุปรับปรุงดิน และเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ย 3.69

ส่วนหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการทางด้านเนื้อหาความรู้ในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินระดับปานกลาง โดยมีลำดับความต้องการทางด้านเนื้อหาความรู้ในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ดังนี้ (10) ดินปัญหาและการปรับปรุงแก้ไข มีค่าเฉลี่ย 3.65 (11) ความหมายและความสำคัญของดิน, ลักษณะและสมบัติของดิน และการสำรวจจำแนกดิน แผนที่ดินและทรัพยากรดิน มีค่าเฉลี่ย 3.58 (12) ธาตุอาหารพืช มีค่าเฉลี่ย 3.57 (13) การเก็บตัวอย่างดินเพื่อการวิเคราะห์และการแปลผล มีค่าเฉลี่ย 3.50 (14) โปรแกรมคำแนะนำการจัดการดินและปุ๋ยรายแปลง มีค่าเฉลี่ย 3.45 (15) Zoning มีค่าเฉลี่ย 3.43 (16) โปรแกรมดินไทยและธาตุอาหารพืช มีค่าเฉลี่ย 3.42

3.2 ความต้องการด้านวิธีการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

ผลการศึกษาความต้องการด้านวิธีการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 ระดับความต้องการด้านวิธีการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

n = 197

ข้อความ	ระดับความต้องการ					\bar{X} S.D.	ระดับ ความ ต้องการ	ลำดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1.วิธีการส่งเสริมแบบบุคคล								
ต่อบุคคล								
1.1 การเยี่ยมไ้ร่นาและบ้านของหมอดิน	18 (9.14)	104 (52.79)	75 (38.07)	0 (0.00)	0 (0.00)	3.71 0.62	มาก	1
1.2 การติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์	14 (7.11)	105 (53.30)	77 (39.09)	1 (0.51)	0 (0.00)	3.67 0.61	มาก	2
1.3 การติดต่อทางจดหมาย	12 (5.08)	101 (49.24)	77 (43.15)	7 (2.54)	0 (0.00)	3.60 0.66	มาก	4
1.4 หมอดินเข้ามาติดต่อโดยตรงที่สำนักงาน	16 (8.12)	98 (49.75)	76 (38.58)	7 (3.55)	0 (0.00)	3.62 0.70	มาก	3
1.5 การติดต่ออย่างไม่เป็นทางการ เช่นการเจอกันโดยบังเอิญ	4 (2.03)	82 (41.62)	92 (46.70)	19 (9.64)	0 (0.00)	3.36 0.68	มาก	5
2.วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม								
2.1 การประชุมกลุ่ม	13 (6.60)	111 (56.35)	73 (37.06)	0 (0.00)	0 (0.00)	3.70 0.59	มาก	4
2.2 การฝึกอบรม	15 (7.61)	109 (55.33)	73 (37.06)	0 (0.00)	0 (0.00)	3.71 0.60	มาก	3
2.3 การสาธิต	16 (8.12)	138 (70.05)	43 (21.83)	0 (0.00)	0 (0.00)	3.86 0.53	มาก	2
2.4 การศึกษาดูงานนอกสถานที่	27 (13.71)	139 (70.56)	31 (15.74)	0 (0.00)	0 (0.00)	3.98 0.54	มาก	1

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

ข้อความ	ระดับความต้องการ					X̄	ระดับ ความ ต้องการ	ลำดับ
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
n = 197								
3.การส่งเสริมแบบมวลชน								
3.1 เอกสารหรือสิ่งพิมพ์ เผยแพร่	32 (16.24)	134 (68.02)	31 (15.74)	0 (0.00)	0 (0.00)	4.01 0.57	มาก	1
3.2 ภาพโฆษณาหรือ โปสเตอร์	27 (13.71)	138 (70.05)	32 (16.24)	0 (0.00)	0 (0.00)	3.97 0.55	มาก	2
3.3 หนังสือพิมพ์	18 (9.14)	92 (46.70)	69 (35.03)	18 (9.14)	0 (0.00)	3.56 0.78	มาก	5
3.4 วิทยุ	21 (10.66)	86 (43.65)	84 (42.64)	5 (2.54)	1 (0.51)	3.61 0.73	มาก	4
3.5 โทรทัศน์	20 (10.15)	87 (44.16)	85 (43.15)	5 (2.54)	0 (0.00)	3.62 0.70	มาก	3
เฉลี่ย						3.71 0.65	มาก	

จากตารางที่ 4.7 ความต้องการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านด้านวิธีการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ผลการวิเคราะห์โดยเฉลี่ยมีระดับความต้องการมาก มีค่าเฉลี่ย 3.71 เมื่อพิจารณารายข้อมีรายละเอียดดังนี้

ข้อ 1 ความต้องการวิธีการส่งเสริมแบบบุคคลต่อบุคคล พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการระดับมากโดยมีลำดับความต้องการดังนี้ (1) การเยี่ยมไร่นาและบ้านของหมอดิน มีค่าเฉลี่ย 3.71 (2) การติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์ มีค่าเฉลี่ย 3.67 (3) หมอดินเข้ามาติดต่อโดยตรงที่สำนักงานมีค่าเฉลี่ย 3.62 (4) การติดต่อทางจดหมาย มีค่าเฉลี่ย 3.60 (5) การติดต่ออย่างไม่เป็นทางการ เช่นการเจอกันโดยบังเอิญ มีค่าเฉลี่ย 3.36

ข้อ 2 ความต้องการวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการระดับมากโดยมีลำดับความต้องการดังนี้ (1) การศึกษาดูงานนอกสถานที่ มีค่าเฉลี่ย 3.98 (2) การสาธิต มีค่าเฉลี่ย 3.86 (3) การฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ย 3.71 (4) การประชุมกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย 3.70

ข้อ 3 ความต้องการการส่งเสริมแบบมวลชนพบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการระดับมาก โดยมีลำดับความต้องการดังนี้ (1) เอกสารหรือสิ่งพิมพ์เผยแพร่ มีค่าเฉลี่ย 4.01 (2) ภาพโฆษณาหรือโปสเตอร์ มีค่าเฉลี่ย 3.97 (3) โทรทัศน์ มีค่าเฉลี่ย 3.62 (4) วิทยุ มีค่าเฉลี่ย 3.61 (5) หนังสือพิมพ์ มีค่าเฉลี่ย 3.56

3.3 ความต้องการด้านปัจจัยการผลิตในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

ผลการศึกษาความต้องการด้านปัจจัยการผลิตในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.15 ระดับความต้องการทางด้านปัจจัยการผลิตในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

ข้อความ	ระดับความต้องการ					S.D.	ระดับความต้องการ	ลำดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	\bar{X}							
n = 197								
1. ด้านการปรับปรุงบำรุงดิน								
1.1 เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด (ปอเทือง, ถั่วพริ้ว)	15 (7.61)	98 (49.75)	83 (42.13)	1 (0.51)	0 (0.00)	3.64 0.63	ปานกลาง	2
1.2 สารปรับสภาพดิน (โดโลไมท์)	15 (7.61)	98 (49.75)	84 (42.64)	0 (0.00)	0 (0.00)	3.65 0.62	ปานกลาง	1
1.3 การวิเคราะห์ดิน	15 (7.61)	94 (47.72)	88 (44.67)	0 (9.14)	0 (0.00)	3.63 0.62	ปานกลาง	3
2. ด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ								
2.1 พันธุ์กล้าหญ้าแฝก	43 (21.83)	83 (42.13)	70 (35.53)	1 (0.51)	0 (0.00)	3.85 0.76	มาก	2

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

n=197

ข้อความ	ระดับความต้องการ					\bar{X} S.D.	ระดับ ความ ต้องการ	ลำดับ
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
2.2 แหล่งน้ำในไร่นานอก เขตชลประทาน	43 (21.83)	88 (44.67)	65 (32.99)	1 (0.51)	0 (0.00)	3.88 0.75	มาก	1
2.3 งานจัดระบบอนุรักษ์ ดินและน้ำ	40 (20.30)	88 (44.67)	68 (34.52)	1 (0.51)	0 (0.00)	3.85 0.76	มาก	3
3.ด้านการผลิตปุ๋ยหมักและ น้ำหมักชีวภาพ								
3.1 สารเร่ง พด.ต่างๆ	33 (16.75)	102 (51.78)	62 (31.47)	0 (0.00)	0 (0.00)	3.86 0.68	มาก	3
3.2 ถังหมักเพื่อผลิตน้ำ หมัก	34 (17.26)	102 (51.78)	61 (30.96)	0 (0.00)	0 (0.00)	3.87 0.67	มาก	2
3.3 กากน้ำตาล	35 (17.77)	101 (51.27)	61 (30.96)	0 (0.00)	0 (0.00)	3.88 0.68	มาก	1
เฉลี่ย						3.79 0.69	มาก	

จากตารางที่ 4.15 ความต้องการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านด้านปัจจัยการผลิตในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างผลการวิเคราะห์โดยเฉลี่ยมีระดับความต้องการมาก มีค่าเฉลี่ย 3.79 เมื่อพิจารณารายข้อมีรายละเอียดดังนี้

ข้อ 1 ความต้องการด้านการปรับปรุงบำรุงดินพบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการระดับมากโดยมีลำดับความต้องการดังนี้ (1) สารปรับสภาพดิน (โดโลไมท์) มีค่าเฉลี่ย 3.65 (2) เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด (ปอเทือง, ถั่วพรี) มีค่าเฉลี่ย 3.64 (3) การวิเคราะห์ดิน มีค่าเฉลี่ย 3.36

ข้อ 2 ความต้องการด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการระดับมากโดยมีลำดับความต้องการดังนี้ (1) แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน มีค่าเฉลี่ย 3.88 (2) พันธุ์กล้าหญ้าแฝก และงานจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ มีค่าเฉลี่ย 3.85

ข้อ 3 ความต้องการด้านการผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการระดับมากโดยมีลำดับความต้องการดังนี้ (1) กากน้ำตาล มีค่าเฉลี่ย 3.88 (2) ถังหมักเพื่อผลิตน้ำหมัก มีค่าเฉลี่ย 3.87 (3) สารเร่ง พด.ต่างๆ มีค่าเฉลี่ย 3.56

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลปัญหาของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน และวิเคราะห์ข้อมูลผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียดตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.16 ปัญหาของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

ปัญหา	มีปัญหา	
	จำนวน	ร้อยละ
n = 197		
1 . เป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในพื้นที่		
1.1 เป็นภารกิจที่ยากเกินความสามารถ	1	0.51
1.2 ภารกิจที่มอบหมายให้มีจำนวนมากเกินไป	1	0.51
2 เป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินและหมอดินอาสาในระดับที่เกี่ยวข้อง		
2.1 ความล่าช้าในการทำงานของเจ้าหน้าที่	37	18.78
2.2 ความยุ่งยากในการติดต่อเจ้าหน้าที่	9	4.57
2.3 การดูแลเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่	7	3.55
2.4 เจ้าหน้าที่ขาดการประสานงานกับหมอดิน	4	2.03
3. เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมายจากสถานีพัฒนาที่ดิน		
3.1 พื้นที่ไม่เหมาะสมกับการจัดทำแปลงสาธิต	50	25.38
3.2 ไม่มีเวลาในการจัดทำแปลงสาธิต	13	6.60
3.3 ไม่มีเวลาในการเข้าร่วมการฝึกอบรมที่ทางสถานีพัฒนาที่ดินจัดขึ้น	9	4.57

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

n =197

ปัญหา	มีปัญหา	
	จำนวน	ร้อยละ
3.4 ช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมไม่เหมาะสม	12	6.09
4. เป็นผู้รับหรือ แจกข่าวสารข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบตลอดจนรับฟังปัญหา ความต้องการของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับกรมพัฒนาที่ดิน		
4.1 ปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่ที่มีมากเกินไป	8	4.06
4.2 เกษตรกรในพื้นที่ไม่เห็นความสำคัญของหมอดิน	1	0.51
4.3 เจ้าหน้าที่ไม่แจ้งข้อมูลข่าวสารให้แก่หมอดินได้ทราบ	3	1.52
5. เป็นผู้ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านด้านการพัฒนาที่ดิน การใช้สารอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร		
5.1 เกษตรกรภายในหมู่บ้านไม่มีความสนใจในการใช้สารอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร	3	1.52
5.2 ไม่มีเวลาในการดูแลกลุ่มเกษตรกร	4	2.03
5.3 หมอดินไม่ได้ผลิตน้ำหมักและปุ๋ยหมักใช้	4	2.03
6. เป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับที่รับผิดชอบ		
6.1 เครือข่ายของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านไม่มีความเข้มแข็ง	4	2.03
6.2 ไม่มีการประสานงานกันระหว่างหมอดิน	4	2.03

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

n =197

ปัญหา	มีปัญหา	
	จำนวน	ร้อยละ
7. รายงานผลการปฏิบัติงานในส่วนที่ได้รับ		
มอบหมายให้สถานีพัฒนาที่ดินทราบ		
7.1 โทรศัพท์ไม่มีสัญญาณ	2	1.02
7.2 ค่าใช้จ่ายในการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่	0	0.00
7.3 ความรู้ในการจัดทำรายงาน	8	4.06
8. ความต้องการทางด้านวิธีการในการส่งเสริมงาน		
ด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน		
8.1 เจ้าหน้าที่ใช้วิธีการส่งเสริมไม่เหมาะสม	0	0.00
8.2 ระยะเวลาในการให้คำแนะนำส่งเสริมของเจ้าหน้าที่มีน้อย	19	9.64
8.3 จำนวนเจ้าหน้าที่ที่ทำการส่งเสริมมีจำนวนน้อย	30	15.23
9.ด้านปัจจัยการผลิต		
9.1 ปัจจัยการผลิตไม่ตรงกับความต้องการของหมอดิน	2	1.02
9.2 ปัจจัยการผลิตไม่มาตรงตามฤดูกาล	4	2.03
9.3 ปัจจัยการผลิตมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ	55	27.92

จากตารางที่ 4.16 ปัญหาในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ผลการวิเคราะห์ของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน เมื่อพิจารณารายข้อมีรายละเอียดดังนี้

ข้อ 1 เป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในพื้นที่ พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านเกือบทั้งหมดไม่มีปัญหา มีเพียงส่วนน้อย ร้อยละ 0.51 ที่มีปัญหาเกี่ยวกับภารกิจที่ยากเกินความสามารถ และร้อยละ 0.51 มีปัญหาภารกิจที่มอบหมายให้มีจำนวนมากเกินไป

ข้อ 2 เป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินและหมอดินอาสาในระดับที่เกี่ยวข้อง พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่เป็นปัญหา มีเพียงส่วน

น้อย ร้อยละ 18.78 ที่มีปัญหาเกี่ยวกับความล่าช้าในการทำงานของเจ้าหน้าที่ ร้อยละ 4.57 มีปัญหาเกี่ยวกับความยุ่งยากในการติดต่อเจ้าหน้าที่ ร้อยละ 3.55 มีปัญหาการดูแลเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ และร้อยละ 2.03 มีปัญหาเจ้าหน้าที่ขาดการประสานงานกับหมอดิน

ข้อ 3 เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมายจากสถานีพัฒนาที่ดิน พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่เป็นปัญหา มีเพียง ร้อยละ 25.38 มีปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ไม่เหมาะสมกับการจัดทำแปลงสาธิต ร้อยละ 6.60 มีปัญหาเกี่ยวกับไม่มีเวลาในการจัดทำแปลงสาธิต ร้อยละ 6.09 มีปัญหาเกี่ยวกับช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมไม่เหมาะสมและร้อยละ 4.57 มีปัญหาเกี่ยวกับไม่มีเวลาในการเข้าร่วมการฝึกอบรมที่ทางสถานีพัฒนาที่ดินจัดขึ้น

ข้อ 4 เป็นผู้รับหรือ แจกข่าวสารข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบตลอดจนรับฟังปัญหา ความต้องการของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับกรมพัฒนาที่ดิน พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่เป็นปัญหา มีเพียง ร้อยละ 4.06 มีปัญหาเกี่ยวกับปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่มีมากเกินไป ร้อยละ 1.52 มีปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ไม่แจ้งข้อมูลข่าวสารให้แก่หมอดิน และร้อยละ 0.51 เกษตรกรในพื้นที่ไม่เห็นความสำคัญของหมอดิน

ข้อ 5 เป็นผู้ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านด้านการพัฒนาที่ดิน การใช้สารอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่เป็นปัญหา มีเพียงร้อยละ 2.03 มีปัญหาเกี่ยวกับไม่มีเวลาในการดูแลกลุ่มเกษตรกร และหมอดินไม่ได้ผลิตน้ำหมักและปุ๋ยหมักใช้ และร้อยละ 1.52 มีปัญหาเกี่ยวกับ เกษตรกรภายในหมู่บ้านไม่มีความสนใจในการใช้สารอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร

ข้อ 6 เป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับที่รับผิดชอบ พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่เป็นปัญหา มีเพียงร้อยละ 2.03 มีปัญหาเกี่ยวกับเครือข่ายของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านไม่มีความเข้มแข็ง และไม่มีการประสานงานกันระหว่างหมอดิน

ข้อ 7 รายงานผลการปฏิบัติงานในส่วนที่ได้รับมอบหมายให้สถานีพัฒนาที่ดินทราบ พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่เป็นปัญหา มีเพียง ร้อยละ 4.06 มีปัญหาเกี่ยวกับความรู้ในการจัดทำรายงาน และร้อยละ 1.02 มีปัญหาเกี่ยวกับโทรศัพท์ไม่มีสัญญาณ

ข้อ 8 ความต้องการทางด้านวิธีการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านพบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่เป็นปัญหา มีเพียง ร้อยละ 15.23 มีปัญหาเกี่ยวกับจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ทำการส่งเสริมมีจำนวนน้อย และร้อยละ 9.64 มีปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาในการให้คำแนะนำส่งเสริมของเจ้าหน้าที่มีน้อย

ข้อ 9 ด้านปัจจัยการผลิต พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา มีเพียงร้อยละ 27.92 มีปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ ร้อยละ 2.03 มี

ปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตไม่มาตรงตามฤดูกาล และร้อยละ 1.02 มีปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตมาไม่ตรงกับความต้องการของหมอดิน

ตารางที่ 4.17 ระดับปัญหาของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

n = 197

จำนวนข้อที่เป็นปัญหา	ความหมาย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีปัญหา	ไม่มีปัญหา	43	21.83
มีปัญหา 1 - 9 ข้อ	มีปัญหาน้อย	154	78.17
มีปัญหา 10 - 18 ข้อ	มีปัญหามาก	0	0
มีปัญหา 19 - 27 ข้อ	มีปัญหามาก	0	0

Minimum = 0 Maximum = 5 Mean = 1.53 S.D. = 1.19

จากตารางที่ 4.17 ระดับปัญหาของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่ ร้อยละ 78.17 มีปัญหาในระดับน้อย และหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 21.83 ไม่มีปัญหาในการทำหน้าที่หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน โดยเป็นปัญหาในการปฏิบัติเฉลี่ย 1.53 ข้อ

ตารางที่ 4.18 ข้อเสนอแนะของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

n = 197

ข้อเสนอแนะ	ข้อเสนอแนะ	
	จำนวน	ร้อยละ
1. เพิ่มโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	15	7.61
2. เพิ่มปัจจัยการผลิตน้ำหมักชีวภาพ คือ กากน้ำตาล	12	6.09

จากตารางที่ 4.18 ข้อเสนอแนะของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่มีข้อเสนอแนะ มีเพียง ร้อยละ 7.61 มีข้อเสนอแนะในการเพิ่ม โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน และร้อยละ 6.09 เพิ่มปัจจัยผลิตทางการเกษตรการผลิตน้ำหมักชีวภาพ คือ กากน้ำตาล



บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในจังหวัดบึงกาฬ ซึ่งผลการศึกษสามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะได้ดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านโดยส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 56.41 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือสูงกว่า มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.10 คน และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักเป็นเกษตรกร

1.2 สภาพพื้นฐานทางสังคมของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมากกว่าครึ่งไม่ได้ดำรงตำแหน่งอื่นๆ ในสังคม ส่วนใหญ่สมัครเข้ามาเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านเอง มีระยะเวลาการเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านเฉลี่ย 10.01 ปี และสาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้เข้ามาเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน โดยเกือบครึ่งหนึ่งต้องการแก้ไขปัญหาเรื่องดินในพื้นที่ของตนเอง

1.3 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตัวเอง เฉลี่ย 23.50 ไร่ เข้าผู้อื่นเฉลี่ย 2.02 ไร่ และ ที่ดินที่ไม่ได้เสียค่าเช่าเป็นที่ดินบุคคลอื่นให้ทำกินเฉลี่ย 1.89 ไร่ ส่วนใหญ่ทำกาเกษตรแบบทำนา และมีจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครอบครัวเฉลี่ย 2.77 คน

2. การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

2.1 การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านประเด็นการเป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในพื้นที่ หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านทั้งหมด ร้อยละ 100.0 ปฏิบัติงานด้านอนุรักษ์ดินและน้ำ การฟื้นฟูปรับปรุงบำรุงดิน เพื่อลดต้นทุน เพิ่มผลิตทางการเกษตร และสามารถใช้ประโยชน์ที่ดินได้อย่างยั่งยืน

รองลงมา ร้อยละ 99.49 ปฏิบัติงานด้านพัฒนาองค์กรเพื่อให้เป็นองค์กรที่เป็นเลิศด้านการพัฒนาที่ดิน และร้อยละ 98.98 ปฏิบัติน้อยที่สุดด้านส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินให้เกิดเป็นรูปธรรม สามารถนำไปถ่ายทอด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับเกษตรกร และด้านการให้บริการข้อมูลด้านต่างๆ อย่างถูกต้องและทันสมัยเพื่อให้เหมาะสมกับศักยภาพของดิน

2.2 การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านประเด็นเป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินและหมอดินอาสาในระดับที่เกี่ยวข้อง หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 98.48 ปฏิบัติงานด้านการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ คือ การรับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ รองลงมา ร้อยละ 77.66 ด้านการประสานงานกับหมอดินอาสา คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์กับหมอดินด้วยกันเอง และ ร้อยละ 69.04 ปฏิบัติงานน้อยที่สุดด้านการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ คือ นัดหมายเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินมาให้ความรู้แก่เกษตรกรในหมู่บ้านของตนเอง

2.3 การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านประเด็นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมายจากสถานีพัฒนาที่ดินหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 98.48 ปฏิบัติงานด้านกิจกรรมฝึกอบรม คือ เข้าร่วมฝึกอบรมหลักสูตร “การพัฒนาหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน” และเข้าร่วมฝึกอบรมตามหลักสูตรต่างๆ ที่สถานีพัฒนาที่ดินจัดขึ้น รองลงมา ร้อยละ 92.89 ด้านกิจกรรมรณรงค์ คือ ร่วมกิจกรรมรณรงค์ที่ทางสถานีพัฒนาที่ดินจัดขึ้น และ ร้อยละ 37.56 ปฏิบัติงานน้อยที่สุดด้านกิจกรรมสาธิตและจัดทำศูนย์เรียนรู้ คือ จัดทำศูนย์เรียนรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน

2.4 การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านประเด็นเป็นผู้รับหรือแจ้งข่าวสารข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบตลอดจนรับฟังปัญหา ความต้องการของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับกรมพัฒนาที่ดิน หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 73.60 ปฏิบัติงานด้านการชี้แจง คือ ชี้แจงวิธีการเก็บตัวอย่างดินที่ถูกต้อง ชี้แจงวิธีการใช้ผลิตภัณฑ์ พด. และชี้แจงการใช้ปุ๋ยสด รองลงมา ร้อยละ 73.10 ชี้แจงข้อมูลโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน และ ร้อยละ 48.73 ปฏิบัติงานน้อยที่สุดด้านการประชาสัมพันธ์ คือ ประชาสัมพันธ์โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

2.5 การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านประเด็นเป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในด้านการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ และเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินแก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบ หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 82.74 ปฏิบัติงานด้านสาธิตการใช้สารอินทรีย์ เช่น น้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยหมัก รองลงมา ร้อยละ 82.23 คือ สาธิตการทำปุ๋ยหมักให้แก่เกษตรกรภายในกลุ่ม ด้านการให้

คำปรึกษา คือ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการผลิตน้ำหมักสูตรต่างๆ และด้านการให้คำแนะนำ คือ ให้คำแนะนำการใช้สารสารอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร และ ร้อยละ 74.11 ปฏิบัติงานน้อยที่สุดคือ การแนะนำวิธีการบริหารจัดการกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง

2.6 หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านปฏิบัติในประเด็นเป็นผู้ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านด้านการพัฒนาที่ดิน การใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร ด้านการให้คำปรึกษา หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 82.23 ปฏิบัติงานด้านการให้ปรึกษาเกี่ยวกับการผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ และเกี่ยวกับการผลิตน้ำหมักสูตรต่างๆ

2.7 การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านประเด็นเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับที่รับผิดชอบ หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 74.62 ปฏิบัติงานด้านการจัดกระบวนการเรียน คือ เป็นผู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างหมอดินอาสาด้วยกัน รองลงมา ร้อยละ 44.16 ปฏิบัติงานด้านการเป็นตัวแทนคือ เป็นตัวแทนของหมอดินอาสาเพื่อสะท้อนถึงปัญหาของการทำงานของหมอดินอาสาในแต่ละพื้นที่ให้แก่สถานีพัฒนาที่ดิน

2.8 การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านประเด็นรายงานผลการปฏิบัติงานในส่วนที่ได้รับมอบหมายให้สถานีพัฒนาที่ดินทราบ หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 61.93 ปฏิบัติงานด้านมีการจัดทำรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรส่งให้เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน รองลงมา ร้อยละ 29.44 คือ ด้านการรายงานทางโทรศัพท์ให้เจ้าหน้าที่ได้ทราบ

จากการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในประเด็นต่างๆ นำมาพิจารณาในระดับการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 40.10 มีการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินในระดับมากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 31.47 10 มีการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินในระดับมาก และน้อยที่สุด ร้อยละ 8.63 มีการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินในระดับน้อยมาก

3. ความต้องการได้รับการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

3.1 ความต้องการได้รับทางด้านเนื้อหาความรู้ในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการทางด้านเนื้อหา

ความรู้ในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินระดับมาก คือ หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ รongลงมา คือ การอนุรักษ์ดินและน้ำ

3.2 ความต้องการได้รับทางด้านวิธีการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการทางด้านวิธีการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดิน โดยด้านวิธีการส่งเสริมแบบบุคคลต่อบุคคล พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการระดับมากลำดับ 1 คือ การเยี่ยมชมไร่และบ้านของหมอดิน รongลงมา คือ การติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์ ด้านวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการระดับมากลำดับ 1 คือ การศึกษาดูงานนอกสถานที่ รongลงมา คือ การสาธิต และด้านวิธีการส่งเสริมแบบมวลชนพบว่ามีหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการระดับมากลำดับ 1 คือ เอกสารหรือสิ่งพิมพ์เผยแพร่ รongลงมา คือ ภาพโฆษณาหรือโปสเตอร์

3.3 ความต้องการได้รับทางด้านปัจจัยการผลิตในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการด้านการปรับปรุงบำรุงดิน พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการระดับมากโดยมีความต้องการลำดับ 1 คือ สารปรับสภาพดิน (โคโลไมท์) รongลงมา คือ เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด (ปอเทือง, ถั่วพรี) ด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการระดับมากลำดับ 1 คือ แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน รongลงมา คือ พันธุ์กล้าหญ้าแฝก และความต้องการด้านการผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการระดับมากโดยมีลำดับ 1 คือ กากน้ำตาล รongลงมา คือ ถังหมักเพื่อผลิตน้ำหมัก

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในจังหวัดบึงกาฬ

พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 78.17 มีปัญหาในการปฏิบัติงานการส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินอยู่ในระดับน้อย ในด้านปัจจัยการผลิตมีไม่เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกร และภาพรวมหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีข้อเสนอแนะให้เพิ่มปัจจัยผลิตทางการเกษตร ได้แก่ แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน และกากน้ำตาล

2. อภิปรายผล

1. การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในจังหวัดบึงกาฬ

จากการวิจัยพบว่าหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 40.10 มีการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ได้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดิน จากการเข้าร่วมฝึกอบรม หลักสูตร “การพัฒนาหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน” และหลักสูตรต่างๆ ที่สถานีฯ จัดขึ้น เป็นประจำทุกปี จึงส่งผลให้มีการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินในระดับมาก ซึ่งการศึกษาวิจัยสอดคล้องกับวารานี (2560) ทำการศึกษาการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครตรวจบ้าน: กรณีศึกษา ตำบลบ้านค้อ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า อาสาสมัครตรวจบ้าน ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านค้อ มีศักยภาพการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้มีการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครตรวจบ้านอย่างต่อเนื่อง ด้วยการฝึกอบรมทบทวนหลักสูตรอาสาสมัคร ตรวจบ้าน ทั้งทางด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ อยู่เป็นระยะๆ และการศึกษาของ มณฑิรา (2554) พบว่าหมอดินอาสาที่มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดิน โดยภาพรวมในระดับมาก ได้แก่ ด้านประโยชน์จากการไหลกลับต่อซัง พืชตระกูลถั่วที่นิยมใช้เป็นพืชปุ๋ยสด ประโยชน์ของการปลูกพืชคลุมดิน การอนุรักษ์ดินและน้ำ และผลิตภัณฑ์จุลินทรีย์ พด.

2. ความต้องการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

จากการวิจัยพบว่าความต้องการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านทั้ง 3 ด้าน คือ 1.) ความต้องการด้านเนื้อหาความรู้ พบว่า มีความต้องการระดับมากในประเด็นหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ทั้งนี้เนื่องจากหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำน้อย จึงมีความต้องการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นริศรา หมั่นหัตถ์ (2561) ที่พบว่าหมอดินอาสาประจำตำบลมีความต้องการเนื้อหาของสื่อระดับมาก ในหัวข้อการอนุรักษ์ดินและน้ำทั้ง 5 ประเด็น ได้แก่ โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน มาตรการการอนุรักษ์ดินและน้ำแบบวิธีพืช การป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน หญ้าแฝกกับงานอนุรักษ์ ดินและน้ำ และมาตรการการอนุรักษ์ดินและน้ำแบบวิธีกล 2.) ความต้องการด้านวิธีการในการส่งเสริม พบว่าวิธีการส่งเสริมแบบมวลชนหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการระดับมาก คือ เอกสารหรือสิ่งพิมพ์เผยแพร่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือให้คำแนะนำ คำปรึกษาให้กับ

เกษตรกรด้านการพัฒนาที่ดินเป็นประจำ จึงต้องการเอกสารเผยแพร่เพื่อความสะดวกในการบรรยาย และเพื่อเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นริศรา หมั่นหัสถ์ (2561) พบว่า หมอดินอาสาประจำตำบลใช้แผ่นพับ และเอกสารแนะนำ ร้อยละ 92.7 ในการถ่ายทอดเทคโนโลยี

3.) ความต้องการทางด้านปัจจัยการผลิต พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการด้านการผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพในระดับมาก คือ กากน้ำตาล และด้านอนุรักษ์ดินและน้ำ คือ แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ทั้งนี้เนื่องจากหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน และเกษตรกรเห็นความสำคัญ และประโยชน์ของแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ซึ่ง กรมพัฒนาที่ดิน (2559) ได้ติดตามการใช้ประโยชน์ของแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานพบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 98.0 สามารถกักเก็บน้ำในฤดูฝนไว้ได้ และนำมาใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ทำการประมง ทำให้มีรายได้เพิ่มคิดเป็น ร้อยละ 47.9

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

ระดับปัญหาของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 78.17 มีปัญหาในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาในรายประเด็น พบว่า ร้อยละ 27.92 มีปัญหามากที่สุด ด้านปัจจัยการผลิตมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งผลการทดลองนี้สอดคล้องกับ ทศนีย์ บุญเคล้า (2552) พบว่าหมอดินมีปัญหาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ พด.1 และ พด.7 ของกรมพัฒนาที่ดินไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรและหมอดินอาสา

3. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ควรมีการรายงานผลการปฏิบัติงานทางโทรศัพท์ ให้เจ้าหน้าที่ทราบในส่วนที่ได้รับมอบหมายทันที ซึ่งเป็นวิธีที่สะดวกและรวดเร็ว ถ้าเกิดการปฏิบัติงานมีปัญหา เจ้าหน้าที่จะได้ทราบและแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง เพื่อประโยชน์ของหมู่บ้าน และของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านเอง

1.2 เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดินบึงกาฬ ควรถามถึงปัญหาที่หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านไม่รายงานผลทางโทรศัพท์ทราบ และควรมีการสร้างแรงจูงใจ หรือมีรางวัลเป็นการตอบแทน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้หมอดินอาสาปฏิบัติงานด้านการรายงานผลทางโทรศัพท์มากยิ่งขึ้น

1.3 เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดินบึงกาฬ ควรสำรวจพื้นที่ และแนะนำหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านให้ทำแปลงสาธิตด้านการพัฒนาที่ดินที่เหมาะสมกับพื้นที่ของหมอดิน และในการคัดเลือกพื้นที่ทำแปลงสาธิตครั้งต่อไป ควรมีการสำรวจพื้นที่ก่อน และร่วมวางแผน ออกแบบแปลงสาธิต โดยดูความพร้อมของหมอดินประกอบด้วย

1.4 สถานีพัฒนาที่ดินบึงกาฬ ควรรักษาระดับ หรือเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในจังหวัดบึงกาฬให้มากยิ่งขึ้น โดยสนับสนุนความต้องการของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในด้านต่างๆ ดังนี้

- **ด้านเนื้อหาความรู้ในการส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน** คือ หญ้าแฝก เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ การอนุรักษ์ดินและน้ำ การผลิตจุลินทรีย์ควบคุมเชื้อสาเหตุโรคพืชโดยใช้สารเร่งซูเปอร์ พด.3 การผลิต สารบำบัดน้ำเสียและขจัดกลิ่นเหม็นจากสารเร่งซูเปอร์ พด.6 การผลิตน้ำหมักจากสารเร่งซูเปอร์ พด.2 การผลิตสารป้องกันแมลงศัตรูพืชที่ผลิต จากสารเร่งซูเปอร์ พด.7 การผลิตปุ๋ยชีวภาพ พด.12 การผลิตปุ๋ยหมักจากสารเร่งซูเปอร์ พด.1 ปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูงสูตรกรมพัฒนาที่ดิน การใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อการเกษตร และเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม

- **ด้านวิธีการในการส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน** คือ เอกสารหรือสิ่งพิมพ์เผยแพร่ การศึกษาดูงานนอกสถานที่ ภาพโฆษณาหรือโปสเตอร์ การสาธิต การฝึกอบรม การประชุมกลุ่ม การเยี่ยมชมไร่และบ้านของหมอดิน

- **ด้านปัจจัยการผลิตในการส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน** คือ แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน งานจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ พันธุ์กล้าหญ้าแฝก กากน้ำตาล ถังหมักเพื่อผลิตน้ำหมัก สารเร่ง พด.ต่างๆ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเพิ่มเติมในพื้นที่อื่น ซึ่งเป็นเกษตรกรในพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน จากหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ให้ดียิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาในด้านต่างๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน



บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- คู่เกียรติ สร้อยทอง. (2552). *การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนาการผลิตข้าว*. กรุงเทพมหานคร: ส่งเสริมการผลิตข้าว กรมการข้าว.
- กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2558). *คู่มือการพัฒนาที่ดินสำหรับหมอดินอาสา และเกษตรกร*. กองวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน.
- จินดา ขลิบทอง (2556). "กระบวนการวิจัยทางการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร". ใน *การวิจัยและสถิติเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร*. (หน้าที่ 1, น. 18) นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์.
- ทศนีย์ บุญเกล้า. (2552). *ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดนครพนม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ธวัชชัย กฤตธีรพัฒน์. (2552). *การพัฒนาศักยภาพของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่เพื่อพัฒนาทรัพยากรดิน: ศึกษากรณีอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, กาญจนบุรี.
- ธีร์รัฐ ไชยเทพ. (2550). *ขีดความสามารถของหมอดินอาสาประจำตำบล ในพื้นที่ของสถานีพัฒนาที่ดินเชียงใหม่*. (การค้นคว้าแบบอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- นริศรา หมั่นหัสถ์. (2561). *ความต้องการสื่อของหมอดินอาสาประจำตำบลในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดินในจังหวัดขอนแก่น*. งานประชุมวิชาการเกษตร ครั้งที่ 19 ประจำปี 2561, 46(ฉบับพิเศษ 1), 147.
- นที ขลิบทอง. (2556). "ผู้นำในงานส่งเสริมการเกษตร". ใน *การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา*. (หน่วยที่ 4, น. 6,22 – 23) นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์.
- เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. (2556). "การจัดการความรู้และสารสนเทศในงานส่งเสริมการเกษตร". ใน *การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา*. (หน่วยที่ 12, น. 9-10,12) นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์.

- พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. (2556). "วิธีในการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร". ใน *การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา*. (หน่วยที่ 4, น. 38–44) นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์.
- พรทิพย์ อุดมสิน. (2554). "รูปแบบและเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้ในงานส่งเสริมการเกษตร" ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการระบบสารสนเทศและการวิจัยทางการเกษตร เล่ม 1* (หน่วยที่ 1, น. 50) นนทบุรี. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไพโรจน์ ชลาลักษณ์. (2551). *การจัดการความรู้: สังกั๊บทฤษฎี. นครปฐม: เพชรเกษมพรินต์ติ้งกรุ๊ป*
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. สืบค้นวันที่ 25 มกราคม 2561
จาก <http://www.royin.go.th/dictionary/>
- พิพัฒน์ เพชรรัตน์. (2559). *การศึกษาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครปศุสัตว์ในจังหวัดสิงห์บุรี*. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสุพรรณบุรี: สุพรรณบุรี.
- ภรณ์ ต่างวิวัฒน์. (2554). "แนวความคิดและหลักการเกี่ยวกับความรู้และการจัดการความรู้" ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการระบบสารสนเทศและการวิจัยทางการเกษตร เล่ม 1* (หน่วยที่ 1, น. 1-8) นนทบุรี. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มณฑิรา พฤษภักดิ์. (2554). *ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการพัฒนาดินของหมอดินอาสาในจังหวัดสมุทรสาคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- วรรณธิดา เบญจกุล. (2556). *การผลิตยางพาราและความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรในอำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- วรานี ศรีวงษ์ชัย. (2560). *การปฏิบัติงานของอาสาสมัครตำรวจบ้าน: กรณีศึกษา ตำบลบ้านค้อ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น* *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(1), 1837-1850.
- สำนักงานจังหวัดบึงกาฬ. (2557). *แผนพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2557–2560 ฉบับทบทวน*. บึงกาฬ.
- สินีนุช คุรุทเมือง แสนเสริม. (2556). "จิตวิทยาสังคมและมนุษยสัมพันธ์ในงานส่งเสริมการเกษตร" ใน *การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา* (หน่วยที่ 9 น. 56, 58) นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์.

อรวรรณ จินะใจหาญ. (2554). “การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลใน
จังหวัดเชียงราย”. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, นนทบุรี.





ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน
ในจังหวัดบึงกาฬ

คำชี้แจง:

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะทราบข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในจังหวัดบึงกาฬทั้งนี้ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาศึกษา จึงใครขอความร่วมมือจากท่านได้ กรุณาตอบคำถามทุกข้อตามความเป็นจริงและตามความคิดเห็นของท่าน
2. ข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้เพื่อการจัดทำวิทยานิพนธ์เท่านั้น
3. แบบสัมภาษณ์มีทั้งหมด 4 ตอน จำนวน 14 หน้า ประกอบด้วย
 - ตอนที่ 1 ปัจจัยพื้นฐานบุคคลทางด้านสังคม และเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน
 - ตอนที่ 2 การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน
 - ตอนที่ 3 ความต้องการได้รับการส่งเสริมของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน
 - ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของหมอดินอาสา

ผู้ให้ข้อมูล

ชื่อ.....นามสกุล.....

ที่อยู่ บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

เบอร์โทรศัพท์.....

ตอนที่ 1 ปัจจัยพื้นฐานบุคคลทางด้านสังคม และเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

คำแนะนำ : โปรดเติมข้อความหรือตัวเลขลงในช่องว่าง.....และใส่เครื่องหมาย ✓ ใน

(.....) หน้าข้อที่คิดว่าตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

1. เพศ () ชาย () หญิง

2. อายุปี (ระบุ)

3. ระดับการศึกษา

() ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4

() ประถมศึกษา (ป.4 ป.6 ป.7)

() มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3 ม.ศ.3)

() มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6 ม.ศ.5 ปวช.)

() อนุปริญญาหรือเทียบเท่า (ประกาศนียบัตร ปวท. ปวส.) () ปริญญาตรี

() สูงกว่าปริญญาตรี

() อื่นๆ (ระบุ)

4. การประกอบอาชีพ

() เกษตรเกษตรกร () ค้าขาย () รับจ้าง () ประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตร

() อื่น ๆ (ระบุ)

5. ท่านทำการเกษตรแบบใด

() ทำนา

() ทำสวน

() ทำไร่

() พืชผัก

() อื่นๆ (ระบุ).....

6. พื้นที่ทำการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

4.1. ที่ดินของตนเอง จำนวนไร่

4.2. ที่ดินเช่า จำนวน.....ไร่

4.3. ที่ดินซึ่งไม่เสียค่าเช่า/ที่ดินซึ่งบุคคลอื่นให้ทำกินเปล่า จำนวน.....ไร่

7. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน(รวมผู้ตอบแบบสอบถาม)

8. จำนวนแรงงานภาคการเกษตร.....คน (รวมผู้ตอบแบบสอบถาม)

9. ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งอื่นๆใดบ้างในหมู่บ้าน

(.....) 1. ไม่เป็น

(.....) 2. เป็น

(.....) 2.1 กำนัน

(.....) 2.2 ผู้ใหญ่บ้าน

(.....) 2.3 ส.อบต.

- (.....) 2.4 อสม. (.....) 2.5 อคม. (.....) 2.6 อาสาสมัครปศุสัตว์
 (.....) 2.7 อาสาสมัครยางพารา (.....) 2.8 ประมงอาสา
 (.....) 2.9 ปฏิรูปที่ดินอาสา (.....) 2.10 อาสาสมัครสหกรณ์
 (.....) 2.11 กรรมการสหกรณ์ (.....) 2.12 กรรมการกลุ่มเกษตรกร

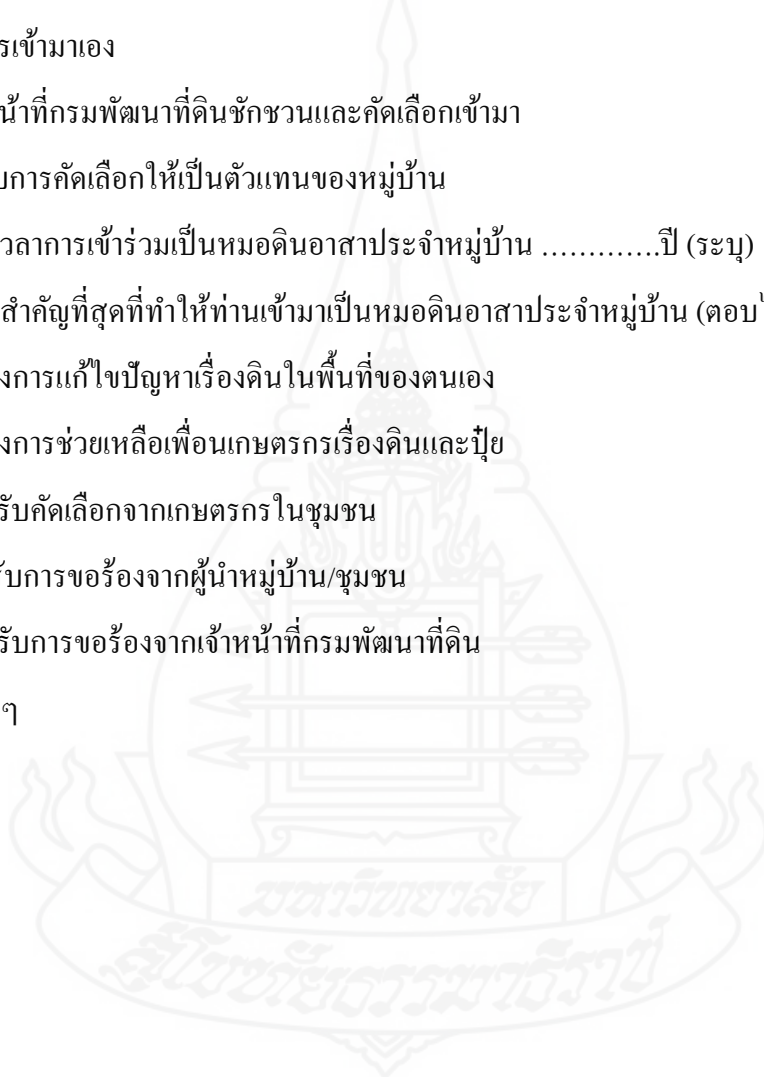
10. วิธีการเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

- () สมัครเข้ามาเอง
 () เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินชักชวนและคัดเลือกเข้ามา
 () ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของหมู่บ้าน

11. ระยะเวลาการเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านปี (ระบุ)

12. สาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้ท่านเข้ามาเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 1. ต้องการแก้ไขปัญหาเรื่องดินในพื้นที่ของตนเอง
 () 2. ต้องการช่วยเหลือเพื่อนเกษตรกรเรื่องดินและปุ๋ย
 () 3. ได้รับคัดเลือกจากเกษตรกรในชุมชน
 () 4. ได้รับการขอร้องจากผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน
 () 5. ได้รับการขอร้องจากเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน
 () 6. อื่นๆ



ตอนที่ 2 ปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

ท่านปฏิบัติกิจกรรมเหล่านี้หรือไม่

คำแนะนำ : กรุณาขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับตัวท่านมากที่สุด

ข้อความ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ
<p>1. เป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในพื้นที่</p> <p>1.1 ส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินให้เกิดเป็นรูปธรรม สามารถนำไปถ่ายทอด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับเกษตรกร</p> <p>1.2 ให้บริการข้อมูลด้านต่างๆ อย่างถูกต้องและทันสมัยเพื่อให้เหมาะสมกับศักยภาพของดิน</p> <p>1.3 อนุรักษ์ดินและน้ำ การฟื้นฟูปรับปรุงบำรุงดินเพื่อลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และสามารถใช้อย่างยั่งยืน</p> <p>1.4 พัฒนาองค์กรเพื่อให้เป็นองค์กรที่เป็นเลิศด้านการพัฒนาที่ดิน</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

<p>5.2 การให้คำแนะนำ</p> <p>5.2.1 ให้คำแนะนำการใช้สารสารอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร</p> <p>5.2.2 แนะนำวิธีการบริหารจัดการกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง</p>	<p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p>
<p>6.เป็นผู้ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านด้านการพัฒนาที่ดิน การใช้สารอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร</p> <p>6.1 การให้คำปรึกษา</p> <p>6.1.1 ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ</p> <p>6.1.2 ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการผลิตน้ำหมักสูตรต่างๆ</p>	<p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p>
<p>7. เป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับที่รับผิดชอบ</p> <p>7.1 การเป็นตัวแทน</p> <p>7.1.1 เป็นตัวแทนของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ</p> <p>7.1.2 เป็นตัวแทนของหมอดินอาสาเพื่อสะท้อนถึงปัญหาของการทำงานของหมอดินอาสาในแต่ละพื้นที่ให้แก่สถานีพัฒนาที่ดิน</p> <p>7.2 การจัดการกระบวนการเรียน</p> <p>7.2.1 เป็นผู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างหมอดินอาสาด้วยกัน</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>8. รายงานผลการปฏิบัติงานในส่วนที่ได้รับมอบหมายให้สถานีพัฒนาที่ดินทราบ</p> <p>8.1 มีการรายงานทางโทรศัพท์ให้เจ้าหน้าที่ได้ทราบ</p> <p>8.2 มีการจัดทำรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรส่งให้เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน</p>	<p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p>

ตอนที่ 3 ความต้องการได้รับการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

1. ความต้องการทางด้านเนื้อหาความรู้ในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

ท่านมีความต้องการทางด้านเนื้อหาความรู้ในระดับใด

คำแนะนำ กรุณาขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ข้อความ	ระดับความต้องการ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.ความหมายและความสำคัญของดิน					
2. ลักษณะและสมบัติของดิน					
3. การสำรวจจำแนกดิน แพนที่ดินและทรัพยากรดิน					
4.ธาตุอาหารพืช					
5.วัสดุปรับปรุงดิน					
6. ดินปัญหาและการปรับปรุงแก้ไข					
7. การเก็บตัวอย่างดินเพื่อการวิเคราะห์และการแปลผล					
8. โปรแกรมดินไทยและธาตุอาหารพืช					
9. โปรแกรมคำแนะนำการจัดการดินและปุ๋ยรายแปลง					
10. การอนุรักษ์ดินและน้ำ					
11. หลุมแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ					
12. การผลิตปุ๋ยหมักจากสารเร่งซูเปอร์ พด.1					

13. การผลิตน้ำหมักจากสารเร่ง ซูเปอร์ พด.2					
14. การผลิตจุลินทรีย์ควบคุมเชื้อ สาเหตุโรคพืชโดยใช้สารเร่ง ซูเปอร์ พด.3					
15. การผลิต สารบำบัดน้ำเสีย และขจัดกลิ่นเหม็นจากสารเร่ง ซูเปอร์ พด.6					
16. การผลิตสารป้องกันแมลง ศัตรูพืชที่ผลิต จากสารเร่ง ซูเปอร์ พด.7					
17. การผลิตปุ๋ยชีวภาพ พด.12					
18. ปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูงสูตร กรมพัฒนาที่ดิน					
19. การใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อ การเกษตร					
20. เกษตรอินทรีย์แบบมีส่วน ร่วม					
21. Zoning					

2. ความต้องการทางด้านวิธีการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

ท่านมีความต้องการวิธีการในการส่งเสริมนี้ในระดับใด

คำแนะนำ กรุณาขีดเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ข้อความ	ระดับความต้องการ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.วิธีการส่งเสริมแบบบุคคลต่อบุคคล					
1.1 การเยี่ยมไร่นาและบ้านของหมอดิน
1.2 การติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์
1.3 การติดต่อทางจดหมาย
1.4 หมอดินเข้ามาติดต่อโดยตรงที่สำนักงาน
1.5 การติดต่ออย่างไม่เป็นทางการ เช่นการเจอกันโดยบังเอิญ
2.วิธีการส่งเสริมโดยกลุ่มบุคคล					
2.1 การประชุมกลุ่ม
2.2 การฝึกอบรม
2.3 การสาธิต
2.4 การศึกษาดูงานนอกสถานที่

3.การส่งเสริมแบบ					
มวลชน
3.1 เอกสารหรือ
สิ่งพิมพ์เผยแพร่
3.2 ภาพโฆษณาหรือ
โปสเตอร์
3.3 หนังสือพิมพ์					
3.4 วิทยู					
3.5 โทรทัศน์					

3. ความต้องการทางด้านปัจจัยการผลิตในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสา ประจำหมู่บ้าน

ท่านมีความต้องการทางด้านปัจจัยการผลิตนี้ในระดับ

คำแนะนำ กรุณาขีดเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ข้อความ	ระดับความต้องการ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.ด้านการปรับปรุง					
บำรุงดิน
1.1 เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ย					
สด (ปอเทือง, ถั่ว
พรี)					
1.2 สารปรับสภาพดิน
(โดโลไมท์)					
1.3 การวิเคราะห์ดิน					
2.ด้านการอนุรักษ์ดิน					
และน้ำ
2.1 พันธุ์กล้าหญ้าแฝก

2.2 แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
2.3 งานจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ					
3.ด้านการผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ					
3.1 สารเร่ง พด.ต่างๆ
3.2 ถังหมักเพื่อผลิตน้ำหมัก
3.3 กากน้ำตาล

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของหมอดินอาสา

ข้อความนี้เป็นปัญหาสำหรับการปฏิบัติหน้าที่หมอดินอาสาของท่านหรือไม่

คำแนะนำ กรุณาขีดเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ข้อความ	เป็น	ไม่เป็น	ข้อเสนอแนะ
1.เป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในพื้นที่			
1.1 เป็นภารกิจที่ยากเกินความสามารถ
1.2 ภารกิจที่มอบหมายให้มีจำนวนมากเกินไป
2. เป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินและหมอดินอาสาในระดับที่เกี่ยวข้อง			
2.1 ความล่าช้าในการทำงานของเจ้าหน้าที่
2.2 ความยุ่งยากในการติดต่อเจ้าหน้าที่
2.3 การดูแลเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่
2.4 เจ้าหน้าที่ขาดการประสานงานกับหมอดิน

<p>3. เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมายจากสถานีพัฒนาที่ดิน</p> <p>3.1 พื้นที่ที่ไม่เหมาะสมกับการจัดทำแปลงสาธิต</p> <p>3.2 ไม่มีเวลาในการจัดทำแปลงสาธิต</p> <p>3.3 ไม่มีเวลาในการเข้าร่วมการฝึกอบรมที่ทางสถานีพัฒนาที่ดินจัดขึ้น</p> <p>3.4 ช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมไม่เหมาะสม</p>			
<p>4. เป็นผู้รับหรือ แจกข่าวสารข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบตลอดจนรับฟังปัญหา ความต้องการของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับกรมพัฒนาที่ดิน</p> <p>4.1 ปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่มีมากเกินไป</p> <p>4.2 เกษตรกรในพื้นที่ไม่เห็นความสำคัญของหมอดิน</p> <p>4.3 เจ้าหน้าที่ไม่แจ้งข้อมูลข่าวสารให้แก่หมอดินได้ทราบ</p>			
<p>5. เป็นผู้ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านด้านการพัฒนาที่ดิน การใช้สารอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร</p> <p>5.1 เกษตรกรภายในหมู่บ้านไม่มีความสนใจในการใช้สารอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร</p> <p>5.2 ไม่มีเวลาในการดูแลกลุ่มเกษตรกร</p> <p>5.3 หมอดินไม่ได้ผลิตน้ำหมักและปุ๋ยหมักใช้</p>			
<p>6. เป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับที่รับผิดชอบ</p> <p>6.1 เครือข่ายของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านไม่มีความเข้มแข็ง</p> <p>6.2 ไม่มีการประสานงานกันระหว่างหมอดิน</p>			

7. รายงานผลการปฏิบัติงานในส่วนที่ได้รับมอบหมายให้สถานีพัฒนาที่ดินทราบ 7.1 โทรศัพท์ที่ไม่มีสัญญาณ 7.2 ค่าใช้จ่ายในการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ 7.3 ความรู้ในการจัดทำรายงาน			
8. ความต้องการทางด้านวิธีการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน 8.1 เจ้าหน้าที่ใช้วิธีการส่งเสริมไม่เหมาะสม 8.2 ระยะเวลาในการให้คำแนะนำส่งเสริมของเจ้าหน้าที่มีน้อย 8.3 จำนวนเจ้าหน้าที่ที่ทำการส่งเสริมมีจำนวนน้อย			
9.ด้านปัจจัยการผลิต 9.1 ปัจจัยการผลิตไม่ตรงกับความต้องการของหมอดิน 9.2 ปัจจัยการผลิตไม่มาตรงตามฤดูกาล 9.3 ปัจจัยการผลิตมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ			

10.ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวปิยวรรณ เجمจันทร์
วัน เดือน ปีเกิด	19 มกราคม 2527
สถานที่เกิด	จังหวัดเพชรบูรณ์
ประวัติการศึกษา	พ.ศ.2550 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขา เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
สถานที่ทำงาน	สถานีพัฒนาที่ดินบึงกาฬ สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5 กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ตำแหน่ง	นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ

